

(při dobytí města 587/6) znamenal přestěhování 832 lidí. Zmíněn je i třetí zásah o pět let později (582): počet vystěhovalců byl téměř stejný a týkal se opět Judejců. O příčinách tohoto třetího zásahu nevíme nic bližšího; byl to důsledek zavraždění Gedaljáše? Celkem bylo tedy přesídleno podle Jr 52 asi 4600 osob. V tomto počtu zřejmě nejsou zahrnuti ti, o kterých je řeč ve 40,7 a 52,15.

c) Jójakín omilostněn

52,31—34

³¹ V třicátém sedmém roce po přestěhování Jójakína^k, krále judského, ¹dvacátého pátého¹ dne dvanáctého měsíce, udělal babylónský král Evíl-merodak^m, v tom roce, kdy začal kralovat, milost Jójakínovi^k, králi judskémuⁿ, a propustil ho z vězení. ³² Mluvil s ním vlídně a jeho křeslo dal postavit výše než křesla králů, kteří byli u něho v Babylóně. ³³ Změnil také jeho vězeňský šat a on pak po všechny dny svého života jidal každodenně před ním chléb. ³⁴ Vše, co potřeboval, bylo mu každodenně babylónským králem poskytováno, den co den, až do dne jeho smrti, ^x po všechny dny jeho života^x.

^k Jójakíma (1), O' (2×). — ¹⁻¹ :: 24, O'; 27, 2Kr 25,27. — ^m Úlaimaradach (apod.), O'. — ⁿ + dal ho ostříhat, O'.

(31—34) // 2Kr 25,27—30

^{31—34} Rovněž poslední oddíl je doslova totožný s 2Kr 25, 27—30 až na datum Jójakínova omilostnění (25. dne 12. měsíce proti 27. 12., tedy asi čtrnáct dní před hodem beránka) a na doplněk, že to byl babylónský král, kdo Jójakína živil až do jeho smrti. V 2Kr se o jeho smrti nemluví. Tento oddíl byl zařazen na konec knihy Jr patrně jako náznak úsvitu blížící se změny údělu všeho lidu, a tedy jako doklad, že se naplní Jeremjášovo slovo o spáse Judska (Jr 23,5n). Původně sice Jeremjáš nemluvil o Jójakínovi příliš nadějně a nadšeně (sr vk Jr 22,24nn), ale věrný Hospodin nezruší svou přísahu danou Davidovi (2S 7,16) a z potomstva Jójakínova vzejde v 'plnosti času' ten, jehož království bude věčné (Mt 1,12—16).

PLÁČ

ÚVOD

PLÁČ je třetí z pěti knih 'svátečního čtení' v synagóze. Obsahuje pět elegických liturgických písní určených pro smuteční slavnosti při výročí zničení chrámu (587/6 př. Kr.). Tyto slavnosti jsou doloženy už v Za 7,3nn a 8,19. Zprvu se konaly na sutinách chrámu, později v obnoveném chrámu. Po zboření chrámu Římány (70 po Kr.) se stal 'Pláč' liturgickým textem pro smuteční vzpomínku i na tuto událost.

Knihla nás uvádí do dějů líčených v 2Kr 24n 2Pa 36 a Jr. Pozdější tradice připisuje autorství proroku Jeremjášovi, asi pod vlivem 2Pa 35,25. Proto Septuaginta připojuje Pláč ke knize Jr. Aspoň jádro spisu pochází nejspíše vskutku z doby po vyvrácení města Babylónany (sr 2Kr 24n). Písně mají přísně sevřený tvar akrostichický: verše prvních čtyř začínají postupně písmeny hebrejské abecedy. Pevná ukázněná forma má umocnit jejich účín; postupný abecední sled začátků veršů měl asi také usnadnit memorování.

Záměrem písní je přivést posluchače k tomu, aby pochopili a přijali kruté události jako Boží soud a otevřeli se pro zvěst proroků, kteří události ohlašovali. Krizi víry pomůže překonat poznání, že Hospodin se hněvá pro hříchy lidu svedeného nevěrnými kněžskými a lžiproroky (4,13n). Východiskem může být jen pokání, jež se skloní pod Boží soud (1,14 2,17 4,11 5,19nn) a vyzná vlastní hříchy (1,18 3,42 4,6 5,7.16).

Je nápadné, že v knize není vyslovena nenávistná hořkost vůči Babylónanům, kteří byli nástrojem Božího soudu. Dokonce ani jejich jméno není zmíněno, může však být naznačeno častým užitím hebrejského čar pro 'protivníka' (např. 1,5), v čemž někteří vidí náznak jména Nebúkadnesar. Mlčení o Babylónu je výrazem kající ochoty nést Boží soud. Slova nenávisti vůči nástrojům soudu by byla výčitkou samému Bohu; takovým postojem by se lid zbavoval možnosti obnovy, připravené jen pro kajícíky.

1. MĚSTO BEZ ÚTĚCHY

1,1—22

Zpustošený Jeruzalém, všemi zrazený a pohrdaný, volá k Hospodinu a vyznává svou vinu.

- [Álef] ^{1a} Jak samotno sedí
město, které mělo tolik lidu!
Je jako vdova,
ač bylo mocné mezi pronárody.
Bylo kněžnou mezi krajinami
a je podrobena nuceným pracím.
- [Bét] ² Za noci pláče a pláče,
po líci slzy jí kanou,
ze všech jejích milovníků
není nikdo, kdo by ji potěšil.
Všichni její druhové se k ní zachovali věrolomně,
stali se jejími nepřáteli.
- [Gimel] ³ Juda odešel do vyhnanství
ponižen a nesmírně zotročen.
Usadil se mezi pronárody,
odpočinutí nenachází.
Všichni jeho pronásledovatelé
ho dostihli v jeho úzkostech.
- [Dálet] ⁴ Cesty na Sijón truchlí,
nikdo nepřichází ke slavnosti.
Všechny jeho brány jsou zpustošené,
jeho kněží vzdychají,
jeho panny jsou zarmoucené,
hořko je sijónské dceři.
- [Hé] ⁵ Její protivníci nabyli vrchu,
její nepřátelé si žijí v klidu,
neboť Hospodin ji zarmoutil
pro množství jejích nevěrností.
Její pacholátka odešla
před tváří protivníka do zajetí.

- [Vav] ⁶ Odešla od sijónské dcery
veškerá její důstojnost.
Její velmožové jsou jako jeleni ^b,
když nenacházejí pastvu:
táhnou vysílení
před tváří pronásledovatele.
- [Zajin] ⁷ Jeruzalém se rozpomíná
ve dnech svého ponížení a ^c zmateného toulání ^c
na všechno, co mívával za žádoucí
ode dnů dávnověkých.
Když jeho lid padl do rukou protivníka,
nebyl nikdo, kdo by mu pomohl.
Protivníci to viděli a posmívali se
jeho zániku ^d.
- [Chet] ⁸ Těžce zhřešila jeruzalémská dcera,
proto ^e se stala nečistou ^e.
Všichni, kdo si jí vážili, ji mají za bezectnou,
neboť vidí její nahotu;
a ona vzdychá
a odvrací se.
- [Tet] ⁹ Má na lemu roucha nečistotu,
nepamatovala na svůj konec.
Předivně sešla
a není nikdo, kdo by ji potěšil.
„Pohleď, Hospodine, na mé ponížení,
jak se nepřítel vypíná.“
- [Jod] ¹⁰ Protivník vztáhl ruku
na všechno, co měla za žádoucí.
Ba, vidí pronárody
vcházet do své svatyně,
ač jsi o nich přikázal:
„Nevejdou do tvého shromáždění.“
- [Kaf] ¹¹ Veškeren její lid vzdychá
a žebra o chléb.
Za pokrm dávají všechno, co měli za žádoucí,
jen aby se udrželi při životě.

„Pohleď, Hospodine, popatř,
jak jsem^f zbavena cti.“

(Lámed) ¹² „^g Je vám to lhospojné^g, vy všichni, kteří jdete kolem?

Popatřte a hleďte,
je-li jaká bolest jako bolest moje,
^h ta, která mi byla způsobena,
jíž mě zarmoutil Hospodin^h
v den svého planoucího hněvu.

(Mém) ¹³ Z výšiny seslal do mých kostí oheň
aⁱ pošlapal jeⁱ.

Před nohy mi rozprostřel síť,
obrátil mě nazpět.
Učinil mě místem zpustošeným,
nečistýmⁱ po všechny dny.

(Nún) ¹⁴ ^k Neustále mě tlačí moje nevěrnosti^k,

jež jeho ruka spletla ve jho,
dostaly se mi na šíji;
podlomil mou sílu,
Panovník mě vydal do rukou těch,
před nimiž neobstojím.

(Sámek) ¹⁵ Panovník pohrdl všemi udatnými

v mém středu,
svolal proti mně slavnostní shromáždění,
aby rozdrtil mé junáky.
Panovník pošlapal v lisu
panenskou dceru judskou.

(Ajta) ¹⁶ Propukám nad tím v pláč,

slzy se mi proudem řinou z očí,
vzdálil se ten, kdo by mě potěšil,
kdo by mě udržel při životě.
Moji synové^l úděsem trnou^l,
neboť nepřítel ukázal svou moc.“

(Pé) ¹⁷ Sijón rozpíná své ruce,

není nikdo, kdo by jej potěšil.
Hospodin vydal o Jákobovi příkaz

jeho protivníkům vākol něho.
Jeruzalém je mezi nimi
jako nečistý.

(Čáde) ¹⁸ „Hospodin je spravedlivý,

já jsem vzdorovala jeho ústům.
Slyšte tedy, všichni národové,
hleďte na mou bolest.
Mé panny a moji junáci
odešli do zajetí.

(Kóť) ¹⁹ Volala jsem své milence,

oni mě však oklamali.
Moji kněží a moji starší
hynuli v městě,
když si vyžebravali pokrm,
aby se udrželi při životě^m.

(Rěš) ²⁰ Pohleď, Hospodine, jak se soužím,

v mém nitru to bouří,
srdce se mi svírá v hrudi,
neboť jsem zarputile vzdorovala.
Venku sirobu přinášel meč
a v domě řádila smrt.

(Štn) ²¹ Slyšeli mě, jak vzdychám,

nebyl nikdo, kdo by mě potěšil,
všichni moji nepřátelé uslyšeli o mém neštěstí
a veselili se, že jsi to způsobil ty.
Přiveďⁿ den, ° který jsi vyhlásil °,
a budou na tom jako já.

(Táv) ²² Všechno zlo, jež způsobili, ať vstoupí před tvou tvář,

a^p nalož s nimi,
jako jsi naložil se mnou^p
za všechny mé nevěrnosti.
Hluboce vzdychám
a mé srdce je choré.“

^a + I stalo se, když Izrael byl odveden do zajetí a Jeruzalém zpustošen, že Jeremjáš usedl s pláčem a nařkal nad Jeruzalémem (+ a lkal s hořkostí duše a bědoval, V) takto, O' V. — ^b berani, O' V (< 'étim

místo 'ajjātm, H.). — ^{cc}svého zavržení, O'; své nevěry, V. — d-za-jeti, O'; usdlení, O'B (*katoikésia* místo *metoikésia*, < *mōšābdh* místo *mišbattehā*, H.); sobotám, V (< *šabbətótēhā*). — ^{ee}sr v. 17; je zmítána, O' V. — ^fje (3. os.), O'. — ^ggpk nejistý; × O' V. — ^hh neboť Hospodin mě paběroval, jak rozhodl, V. — ⁱi uvedl jej (do nich), O'; podrobil mne kázni, V. — ^jtruchlícím, O' V. — ^kk Bděl nad mými nevěnostmi, O'. — ^ll jsou zničení, O' V. — ^m+ ale nenalezli, O'. — ⁿ tak P; přivedl jsi, H. — ^oo potěšení, V. — ^pp paběruj je jako jsi paběroval mne, V.

(2) : Jr 4,30; Ž 38,12 (3) 2Kr 24,14nn (4) : Ž 122; Jl 1,9 (6) Iz 5,13; 2Kr 25,3 (7) Ž 89,42n (9) : Ž 73,17 (10) Pl 2,7; : Dt 23,4 Ž 79,1 (12) : Da 12,1 (14) Dt 28,48 (15) 2Pa 36,17; : Iz 63,3 (19) v. 2; v. 11 (20) : Jr 4,19; Dt 32,25 (22) Jr 51,35

Osnova prvního žalozpěvu naznačuje, že tento zpěv byl asi přednášen jako *kultické drama*. Na obraz ženy ve smutku, představující Jeruzalém (1n), navazuje líčení situace zpuštěného a značně vylidněného města a okolí (3–11). Poté se ujímá slova sám Jeruzalém, personifikovaný vdovou (12–22). Protože v této první písni není zmínka o zničení chrámu, domnívají se někteří vykladači, patrně právem, že byla složena už po prvním dobytí Jeruzaléma r. 597 př. Kr. (sr 1,4).

¹⁻³ Žalozpěv začíná zvoláním „jak“ (H. *'ékā*), jež je obvyklé při *nářku nad mrtvým* (dál též 2,1 4,1 sr Jr 48,17). Při přednesu písni v originále vynikne její kvílivý ráz. Předmětem nářku je opuštěné město plačící jako 'vdova' nad svým údělem. Pro starověký pohřební žalozpěv je typické líčení kontrastu minulosti a přítomnosti. Na pozadí minulé slávy a moci vystupuje ponurá přítomnost. Lidnaté město, přitažlivé pro poutníky z celé země, je opuštěno. Jako hlavní město říše Davidovy, jejíž lesk ještě před dvaceti lety na čas obnovil Jóšijáš, když získal zpět ztracené 'krajiny', byl Jeruzalém kdysi 'kněžnou' kraji (sr 1Kr 20,14). Nyní je jako otrokyni čeká úděl 'nucených prací'. Nastala 'noc', doba nejistoty a úzkosti, kdy samota tíží nejvíce. Potřebuje potěšení, ale nemá nikoho, kdo by je 'potěšil' (H. *n-ch-m*); to byl v Izraeli úkol všech, zvláště příbuzných (Jr 16,5 Jb 2,11). Jeruzalém, kam si lidé přicházeli pro potěšení, které nedá nikdo z lidí, prožívá nyní samotu bez útěchy (vv. 9.16n.21); tu přinese teprve v exilu prorok ze školy Izajášovy (Iz 40,1nn). Zatím Jeruzalém musí hluboce prožít selhání 'milovníků' a 'druhů', totiž spojenců (zvláště Egypta), na něž spoléhal víc než na Hospodina. Takovou politiku káral už Ozeáš (Oz 7,11n) a Izajáš (Iz 31,1n).

Spojenci 'se zachovali věrolomně' (sr Jr 4,30 30,14 Ez 16,33), přidali se na stranu nepřátel a sami se stali 'nepřáteli'. S politickými námluvami pronikalo do Judské země i pohanství. Proto Juda ztratil 'odpočinutí' darované v zaslíbené zemi (Dt 12,9) a musel do 'vyhnanství', kde žije v ponížení 'mezi pro-národý'.

⁴ⁿ Život Jeruzaléma je ochromen. 'Cesty na Sijón', po nichž přicházeli poutníci (Ž 122) k 'slavnosti', jsou liduprázdné, 'truchlí', jako by celá země byla ve smutku. Prožité otřesy ochromily kult a krizové situace samy nevytvářejí pravou víru. Nepochybně se i cesty staly nebezpečnými jako vždy v době válečné (sr Sd 5,6). Vedle duchovního života (sr Jl 1,9) je ochromen i život společenský, soustřeďující se v 'branách', a trpí i výkon práva. Nejen 'kněží' jsou zarmoucení, nýbrž i 'panny', které při slavnostech sloužily hudbou, zpěvem a tancem (Sd 21,19n Ž 68,25n). Nevýslovnou trýzeň připravili Sijónu vítězni 'nepřátelé' (sr Dt 28,43n), kteří si 'žijí v klidu' (H. *šdlú*), ač 'pokoj' (H. *šdlóm*) byl zaslíben Izraeli. To otřásá vírou (Ž 13,3), neboť štěstí nepřátel vyvolává pochybnosti o Božím zaslíbení (sr Ž 73). Ale neplodný smutek je projasněn poznáním, že za jednáním nepřátel je Bůh smlouvy, Hospodin, který soudí lid smlouvy za 'množství' jeho 'nevěností'. Ani ve chvíli, kdy 'protivníci' triumfují, nepustil moc z ruky; dokonce ani tehdy, když byla odvečena do zajetí 'pacholátka', tj. nadějná mladá generace (sr Da 1,3n).

⁶⁻⁹ Vedle mladé generace ztratila 'sijónská dcera' i vrstvu 'velmožů'. Pokud nebyli deportováni do zajetí, museli opustit město. Jsou přirovnáni k štváným 'jelenům', kteří se nemohou napást a nakonec 'vysílení' bídne zahynou nebo padnou do rukou lovce. Tu se poprvé setkáváme s narážkou na hlad (1,11. 19), který se vystupňoval zvláště za druhého obležení města (2,12.19 sr 2Kr 25,3). Rozpomínání na minulé Boží skutky a slávu Jeruzaléma, které jindy přinášelo posilu, nyní jen prohlubuje tíhu utrpení. Opět je postaven současný stav do kontrastu s dřívějším věhlasem. 'Protivníci' sledují *pokles a úpadek slávy* se škodolibým 'posměchem'. Za slovem 'zánik' se ozývá v hebrejštině názvuk na 'den odpočinku' (H.š-b-t); posměch nepřátel je zaměřen zvláště na věci svaté. Pěvec znovu charakterizuje politiku smluv s pohany jako záletnictví (sr v. 2); nepřinesla zemi pomoc, ale jen nejhlubší pohrdání těch, kdo si dříve vážili jejich materiálních i duchovních hodnot.

To je trest za 'hřích'. 'Odvracením' tváře ve studu neutají 'jeruzalémská dcera' vlastní 'nahotu' a neunikne ponižujícím pohledům. Její šat je potřísněn 'nečistotou' (nikoli jen 'špínou', jak přeložil Segert), totiž menstruační krví, kterou každá žena úzkostlivě skrývá a která vylučuje z bohoslužebného obecnství (Lv 15,19nn). Jeruzalém nepomyslel na svůj 'konec', kdy i to nejtajnější bude odhaleno. Zapomněl na Hospodinův soud a ten na něj dolehl. Existuje 'předivná' souvislost příčin a důsledků. A tu se ve vyznání poprvé ujme slova žena ve smutku: „Pohled, Hospodine, ...“. Toto volání z hlubin poprvé naruší stylistickou formu žalozpěvu (H. *qíná*) jako záblesk naděje. Ještě to není pokání, jen postesknutí nad vlastním ponižením a vypínavostí nepřítel.

¹⁰ⁿ Následuje výčet toho, čím se nepřítel 'vypíná' (9). Je to především neúcta k svatým předmětům (sr Da 5,1nn) a místům (Pl 2,7). Znesvěcující vniknutí do svatyně bylo až do doby novozákonní velice citlivým místem víry Izraele (sr Dt 23,4 [= 3 K] Ž 79,1). Zmínka o *zneuctění svatyně* umožňuje datovat tuto píseň do doby po prvním dobytí Jeruzaléma; chrám ještě není vypálen (sr 2Kr 25,9). Nárek nad zneuctěním chrámu přejde v rozhovor s Hospodinem: „ač jsi... přikázal“. Žalozpěv není nárek do lhostejného kosmického prostoru, ale k Bohu, který slyší. — Též zmínka o výměně 'žádoucích věcí' za potraviny naznačuje situaci po roce 597 př. Kr. V prosbě „Pohled, Hospodine“ je skrytá naděje, že Bůh nebude přihlížet nečinně.

¹²⁻¹⁴ Žena, která dosud mlčky zosobňovala Jeruzalém a přerušila líčení situace v Jeruzalémě jen krátkými prosbami (9.11), ujímá se slova. Volá jako žebračka a domáhá se pozornosti kolemjdoucích pro svou nesrovnatelnou 'bolest'. Nejde však o vzbuzení soucitu, nýbrž o *varování před soudem* 'plánoucího hněvu' Hospodinova (sr Iz 13,13), jak jej ohlašovali proroci (Jl Am aj.). Nyní už k soudu došlo (jako Ez 13,5 34,12). Bolest se stává místem setkání s Bohem. Utrpení je znázorněno třemi obrazy: a) 'ohněm v kostech', což je jindy obraz horečnaté nemoci (Ž 102,4nn Jb 30,30), zde se však spíše myslí na požár dobytého města (2Kr 25,9) jako projev Hospodinova ničivého hněvu (Am 5,6); b) dále loveckou 'sítí', kterou rozprostírá nebo vrhá lovec (Ž 9,16 25,15); jím je zde míněn Hospodin (jako Oz 7,12), který dal průchod soudu nad nechápavým lidem (tamtéž v. 9); c) třetím obrazem je

'zpuštění' zesílené nemocí (většina překladů, sr Iz 1,5n), která činí 'nečistým' (Lv 12,2), a proto izolovaným (sr 9). Jde o nečistotu trvalou 'po všechny dny'. Další obraz vysvětlí příčinu i důsledky zkázy. 'Na šíji' Božího lidu je tíživé 'jho', kterým je jeho 'nevěrnost'. Jho byl trám asi 1,5 m dlouhý, upoutaný na šíji tažného dobytka nebo lidí (chomout ještě neznali). Je to obraz pro těžký úděl, např. robotu nebo otroctví (Iz 9,3 [= 4 K] Jr 27n). Hřích zotročuje a bere svobodu (Př 5,22), podlamuje síly a vede k smrti.

¹⁵ⁿ Přítomnost 'Panovníka' Hospodina bývala oporou vítězné síly; nyní *jeho přítomnost je soudem*. Ten je vyjádřen třemi obrazy: 'Udatní' hrdinové byli pohrdlivě odhozeni jako nepotřebné střepy. Drastický je druhý obraz, 'slavnostního shromáždění' (H. *mó'éd*), snad obětní slavnosti (sr 2Pa 30,22), při níž zhyne výkvět lidu, jeho 'junáci'. Půjdou nikoli obětovat (Ex 24,5), ale budou vedeni, aby byli obětováni (sr Jr 46,10 — tam jsou krvavou obětí ovšem nepřátelé). Krutý je i obraz 'lisu'; namísto radostného vinobraní, při němž teče červený mošt, prožívá Hospodinova 'vinice' krvavou lázeň (sr Iz 63,1nn), nikoli však z krve nepřátel, ale z dosud nedotčené 'panenské dcery judské'. „Dal Bůh nepřátelům moc nad lidem svým, aby jej sužovali, a nejináče než jako hrozny v presu rozličného trápení tlačili“ (Kv; sr též Komenského: Pres Boží). Takto vylíčené pohromy jsou důvodem 'pláče' (2,18 Jr 9,17 13,17). Se 'slzami' jako by unikal 'život' (H. *nefeš* = duše). Skutečně uniká, když 'synové trnou úděsem', jak nepřítel má všechno ve své moci. Zde by mohl pomoci jen 'Potěšitel' (H. *m'nachém*, zmiňovaný ještě 1,2.9.17.21 Iz 51,12n).

¹⁷ První část žalozpěvu (1,12—16) je přerušena hlasem popisujícím žal ženy, jež 'rozpíná ruce' jako *výraz smutku Sijóna*. Sousedé 'vůkol něho' místo pomoci ještě Sijónu přitížili. Boží příkaz nepřátelům, aby hubili Jákoba, má vyloučit přemítání o zlém osudu, neštěstí nebo náhodě (sr Iz 45,7). Jméno 'Jáko'b' asi není jen exilní a poexilní označení pro celého Izraele, okleštěného o kmeny odvedené Asyřany; spíše má evokovat vzpomínku na svár Jákoba s Ezauem a na napětí mezi lidem Hospodinovým a 'Edómem' (sr vk Abd 1), znovu oživující v kritických dobách (4,21). Jeruzalém, město očišťování, je sám 'nečistý', odpuzuje jako nečistá žena (1,9 sr Lv 15,19n), ačkoli kdysi přitahoval poutníky zdaleka (1,4).

¹⁸⁻²² Po kratičkém přerušení žalozpěv pokračuje překva-

pivým *chvalozpěvem*: „Hospodin je spravedlivý.“ V něm je obsaženo vyznání, že Hospodin právem soudil nevěrný lid, když jej vydal do rukou nepřátel (14n). Příznává vzdor lidu proti tomu, co vyslovila Hospodinova 'ústa', zřejmě skrze proroky. Ale po krátkém rozjasnění žalozpěv pokračuje obnažením 'bolestí' před očima 'národů', neboť Boží soud má pro výstrahu znát celý svět. Největší bolestí je pro truchlící Sijón ztráta mladé generace, naděje do budoucna, po lidsku viděno.

Boží soud, který na Jeruzalém dopadl, měl předehru: Věrolomně zklamali 'milenci', tj. ti spojenci, kteří nedodrželi smluvní závazky. Vinu na kruté pohromě nesou 'kněží' a 'starší', vládnoucí vrstva v Jeruzalémě, která zradila smlouvu s Hospodinem. Nyní 'hynou' hladem žebrajíce o pokrm. Vzápětí však žalozpěv přechází v *modlitbu*. Kde končí 'vzdorování' a Bohu je přiznáno právo, tam je znovu navázáno spojení s Hospodinem, Bohem smlouvy. Prosba „Pohleď, Hospodine“ (sr 9) vyústuje v žádost o přivedení 'dne', který Bůh 'vyhlásil'. Ani hrůzné zkušenosti hladu, meče a smrti nezpřetrhaly pouta modlitby. Ačkoli 'neštěstí' bylo znásobeno škodolibostí nepřátel, radujících se, že se Bůh stal nepřítelem svého lidu, ozve se prosba o 'den Hospodinův'. Není to 'mstivá modlitba' (21n), ale zápas o jistotu, že ještě platí Boží spravedlnost. Ta může být pro čest Božího jména (sr Ž 115) potvrzena jen tak, že vina nepřátel nezůstane bez odpovědi, jako nezůstala bez Boží odpovědi vina Izraele.

2. HNĚV NEPRÍTELE

2,1—22

Hospodin se stal ve svém hněvu lidu nepřítelem. Výzva ke kajicnému volání o pomoc.

2 (Álef) ¹ Jak zahalil oblakem ve svém hněvu
Panovník sijónskou dceru!
Srazil z nebe na zem
okrasu Izraele.
Nebyl pamětliv podnože svých nohou
v den svého hněvu.

(Bét) ² Panovník pohltil bez soucitu
všechny Jákobovy nivy,
rozbořil ve své prchlivosti
pevnosti dcery judské,
srovnal se zemí, znesvětil
království^a a jeho velmože.

(Gimel) ³ V planoucím hněvu srazil
každý roh Izraele,
svou pravici stáhl nazpět
před tváří nepřítele,
vzplanul v Jákobovi jako plápolající oheň,
sžirající všechno vůkol.

(Dálet) ⁴ Napjal svůj luk jako nepřítel,
pozvedl pravici
jako protivník a hubil^b všechny,
kdo byli žádoucí^b oku;
ve stanu sijónské dcery
vylil svoje rozhořčení jako oheň.

(Hé) ⁵ Panovník byl jako nepřítel,
pohltit Izraele;
pohltit všechny její paláce,
její pevnosti zničil,
rozmnožil v dceři judské
^c smutek a zármutek^c.

(Vav) ^{6d} Násilně strhl své zahradě oplocení^d,
své slavnostní shromáždění zničil.
Hospodin přivedl na Sijónu v zapomnění
slavnost i den odpočinku,
zavrhl ve svém hrozném hněvu
krále i kněze^e.

(Zajin) ⁷ Panovník zanevřel na svůj oltář,
svou svatyni zrušil,
hradby jejích paláců
vydal do rukou nepřítele.
V domě Hospodinově bylo hluku
jako v den slavnostního shromáždění.

- (Chet) ⁸ **Hospodin se rozhodl zničit**
hradby sijónské dcery.
 Natáhl měřicí šňůru, už neodvrátí
 svou ruku od ničení.
 Tak zarmoutil val i hradbu,
 rázem je po nich veta.
- (Tet) ⁹ **Do země se ponořily její brány,**
 její závory zničil a roztránil,
 její král a velmožové jsou mezi pronárody
 a zákona není;
 ani její proroci nemívají
 vidění od Hospodina.
- (Jod) ¹⁰ **Usedli na zem a ztichli**
 starcové sijónské dcery,
 házeli si na hlavu prach,
 oděli se do žíněných suknic.
^f Jeruzalémské panny
 svěřily hlavu k zemi ^f.
- (Kaf) ¹¹ **Zrak mi pro slzy slábne,**
 v mém nitru to bouří,
 játra ^g mi vyhřezla na zem
 pro těžkou ránu dcery mého lidu,
 neboť zkomírá pachole a kojeneček
 na prostranstvích města.
- (Lámed) ¹² **Svých matek se ptají:**
 „Kde je obilí a víno?“
 když jako smrtelně raněný zkomírají
 na prostranstvích města
 a na klíně svých matek
 vypouštějí duši.
- (Mém) ¹³ **Jaké svědectví o tobě vydám, čemu tě připodobním,**
 jeruzalémská dcero?
^h K čemu tě přirovnám, čím tě potěším ^h,
 panno, dcero sijónská?
ⁱ Tvá těžká rána je veliká jak moře ⁱ,
 kdo tě uzdraví?

- (Nún) ¹⁴ **Tvoji proroci ti zvěstovali**
 šalebná a bláhová vidění,
 neodhalovali tvoje nepravosti,
 aby ^j změnili tvůj úděl ^j.
 Vidění, která ti zvěstovali,
 byla šalba a svody.
- (Sámek) ¹⁵ **Tleskají nad tebou rukama**
 všichni, kdo jdou kolem,
 syknou a potřesou hlavou
 nad jeruzalémskou dcerou.
 „Toto je město, o němž se říkalo:
 Místo dokonalé krásy k potěše celé země?“
- (Pé) ¹⁶ **Rozevírají na tebe ústa**
 všichni tvoji nepřátelé,
 syknou, vycení zuby
 a řeknou: „Zhlitli jsme ji.
 Ano, toto je den, na nějž jsme čekali,
 našli jsme, viděli jsme.“
- (Ajín) ¹⁷ **Hospodin provedl svůj záměr,**
 splnil, co řekl,
 to, co přikázal již za dnů dávnověkých.
 Bořil bez soucitu,
 dopustil, aby se nepřítel nad tebou radoval,
 vyvýšil roh tvých protivníků.
- (Čáde) ¹⁸ **Jejich srdce úpí k Panovníku;**
 hradbo sijónské dcery,
 prolévej slzy potokem
 ve dne i v noci,
 neochabuj v pláči,
 nedopřej svým očím klidu.
- (Kóf) ¹⁹ **Povstaň a běduj ^k za noci**
 na počátku hlídek,
 vylévej své srdce jako vodu
 před tváří Panovníka.
 Zvedej k němu své dlaně
 za život svých pacholátek,

zkomírajících hladem
na každém nároží.

(Řeš) ²⁰ Pohleď, Hospodine, popatř,
¹ s kým jsi kdy tak naložil!
Což mají ženy jíst svůj plod,
^m pacholátka, jež hýčkají^m?
Což v Panovníkově svatyni
má být vražděn kněz a prorok?

(Šín) ²¹ Na zemi po ulicích leží
mladík i stařec,
mé panny a moji junáci
^a padli mečem^a.
Zahubil jsi je^o v den svého hněvu,
pobíjel jsi bez soucitu.

(Táv) ²² Voláš^p jako ke dni slavnostního shromáždění
z okolí^a ty, jichž se děsím^a,
takže v den Hospodinova hněvu nebude nikdo,
kdo by vyvázl a přežil.
^r Těm, jež jsem hýčkala a vychovala,
připravil můj nepřítel konec^r.

a jeho krále, O'. — b-b všechno, co bylo žádoucí mému, O'. — c-c zarmoucené a ponížené, O' ∞ V. — d-d Rozptýlil jako révu svůj stánek, O'; Zničil jako zahradu svůj stánek, V. — e + a velmože, O'. — f-f srazili k zemi přední panny v Jeruzalémě, O'. — g-sláva, O' (< *kebódi* místo *kebédí*, H.). — h-h Kdo tě zachrání a kdo tě potěší, O'. — i-i pohár tvé zkázy se zvětšil, O'. — j-j odvrátili tvé zajetí, O'; tě přivedli k pokání, V. — k-jásej, O'. — l-l koho jsi tak paběroval, O' V. — m-m kojenci při prsu mají být pobíjeni? + kuchař připravil paběrky, O'. — n-n šli do zajetí, O'. — o + mečem a hladem, O'. — p Svolal, O'. — q-q mé sousedy, O'. — r-r Přemohl jsem a zdolal všechny své nepřátele, O'.

[1] : 1Pa 28,2 [2] Jr 25,37; Iz 43,28 [3] : Ž 75,11; : Ž 79,5
[4] Jr 21,5 [5] Lv 26,31 Iz 29,2 [6] Iz 1,13; : Ž 89,39nn [7]
Ez 24,21 2Kr 25,13n [8] 2Kr 25,10 Jr 5,10; : Am 7,7n [10] : Jr
6,26 [12] Pl 1,11 [13] Jr 30,12 [14] Jr 14,13n Ez 13,10 [15]
: Jb 27,23 Jr 19,8; : Ž 22,8; : Ž 50,2 [16] : Ž 22,14 [17] 1Kr 9,8
[19] : Ž 62,9 [20] Pl 1,11; 4,10; Lv 26,29 Dt 28,53—57 : 2Kr 6,26n
[22] : Am 2,14n

Také druhá píseň má formu akrostichu a 'žalozpěvu nad

mrtvým'. Našla se však podobná píseň v semitské oblasti, akkadský žalozpěv nad svatyní v Uru. Z toho vyvozuje H. J. Kraus, že jde o zvláštní literární útvar, 'žalozpěv nad zbořenou svatyní'. V této druhé písni líčí pěvec nouzi Jeruzaléma (1—10), dále své osobní utrpení (11n), pokračuje v nářku nad Jeruzalémem (13—17) a nakonec vybidne oplakávané město, aby se samo obrátilo na Hospodina (18n). Jeruzalém uposlechne výzvy a zanotuje vlastní kající žalozpěv (20—22).

¹ Vstupní zvolání 'jak' (H. 'éká) opět předznamenává žalozpěv. Použité obrazy připomínají události vzpomínané při bohoslužbě v jeruzalémském chrámu. 'Zahalení oblakem' bylo znamením Hospodinovy přítomnosti při vydání Zákona (Ex 19,9,16) a při zasvěcení chrámu (1Kr 8,10n). Tam přicházel skrytý Bůh v milostivém sklonění ke svému lidu, zde však je týž obraz znamením soudu nad 'sijónskou dcerou'. Přitom má tento obraz ujistit, že při díle je týž Hospodin. Soud je zobrazen 'sražením z nebe na zem'. V pozadí je dávný mýtický obraz inspirovaný padáním hvězd; proroci jej užívali na ohlášení trestu nad pýchou (*hybris*) asyrských a babilýnských králů (Iz 14,12) i krále Týru (Ez 28,17). Zde však tento trest postihl 'okrasu Izraele', sijónskou svatyni (Ž 48,3 Iz 2,2). I výsada vyvolení může svést k pýše. Každá *pýcha je sebeničivá*. Pyšný výlučným soustředěním na sebe maří sám své poslání a přivolává na sebe Boží hněv. Pyšně očekávaný 'den Hospodinův' (Am 5,18) se stal 'dnem hněvu', tak velikého, že Hospodin nebral ohled ani na 'podnož' před svým trůnem, tj. 'schránu smlouvy' (Ž 132,7 1Pa 28,2), popřípadě celý chrám (Ez 43,7). Žádný z těchto symbolů vyvolenosti lidu a Hospodinovy přítomnosti neodvrátil Boží soud, jako nepomohl nehodným synům Eliho (1S 4).

²⁻⁶ Další sloky písně líčí *postup zkázy* jako 'pohlcení' (sr 2,5,16) nenasytným neštěstím, jež postihlo 'Jakobovy nivy' tj. úrodné a osídlené oblasti ('příbytky', K) sřežené 'pevnostmi', jakými byly Azeka a Lakiš (Jr 34,7). 'Království', jehož hlavou byl Jeruzalém, padlo. I když po r. 609 př. Kr. živořilo jen jako vazalský stát velmocí, jeho idea byla stále živá a posilující. Nyní je však konec, neboť Hospodin, který sráží 'rohý' jako symboly odbojné síly (Jr 48,25 Ž 75,11), zlomil sílu vyvoleného Izraele a zbavil jej své ochrany. Pl 2 ještě silněji než Pl 1 podtrhuje Hospodinovu trestající moc. Hospodinova 'právice', jež tolikrát dopomohla Božímu lidu k vítězství (Ž 118,

15n), se 'stáhla nazpět' před nepřítelem a neodvrátila 'ohně' zkázy. Když lidský hřích probudí Boží 'hněv', vystupuje Hospodin jako 'nepřítel' či 'protivník' člověka i svého lidu (Iz 63,10 Oz 5,12nn). Tak se Hospodin stal nepřítelem Saulovým ve 'svaté válce' proti Pelištejcům (1S 28,16). I 'stan sijónské dcery', vlastně chrám (na místě dřívější přenosné svatyně, sr Iz 33,20 Ž 15,1), z něhož měly vyvěrat životodárné vody (sr Ez 47,1—12), je jakoby zaplaven vyjitým ohnivým rozhořčením. Zpustošenou zemí zní nářek raněných a osiřelých. Sijón, který měl být symbolem Hospodinovy přítomnosti, tak jako jím byla 'zahradá' v Edenu (Gn 2,8), je zpustošen, radostný ruch slavností utichl. Už se tam neslaví dny odpočinku, které byly připomínkou Hospodinovy moci stvořitelské (Ex 20,11) i vykupitelské (Dt 5,15). Ti kdo měli o sijónskou zahradu pečovat, král a kněží, dohráli svou úlohu.

⁷⁻¹⁰ Boží soud postihl nejen lidi, nýbrž i svatyni a její zařízení. Píseň věnuje zvláštní pozornost *zničení 'hradeb'*. Ty jsou symbolem Boží ochrany i oddělenosti Božího města. Proto takovou péčí věnuje obnově hradeb poexilní sbor (Ezd Neh). Hradby jsou srovnány se zemí z vůle samého Hospodina držícího v ruce 'měřicí šňůru', jež podobně jako 'olovnice' (Am 7,7n) odhalila každou nerovnost a odsuzuje Jeruzalém k prodeji nebo k plánovitému zničení. Zvláště neblahé důsledky přivodilo stržení hradby kolem chrámového okrsku. Kdekdto má přístup k nedotknutelnému 'oltáři' a do nepřístupné 'svatyně'. Cizí soldateska, zpitá vítězstvím, znesvětila chrám a hluchí v něm 'jako v den slavnostního shromáždění' (Ž 79).

'Zármutek' neživých věcí, 'valu i hradby' (sr v. 18), je typickým rysem žalozpěvu nad mrtvým. A 'brány' (sr vk 1,4), pýcha měst, jako by se propadly do země. Kdysi tu zasedával 'král a velmožové', ale ti jsou v zajetí. Nápadná je zmínka o mlčení 'proroků'. V zemi přece ještě nějakou dobu působil Jeremjáš. Zde jde asi o chrámové proroky, kteří vykládali 'zákon' (sr Ez 7,26) do konkrétní situace těch, kdo se přicházeli ptát. A tak Boží zákon, který má v budoucnosti přitáhnout svět (Iz 2,3), přestal určovat život v zemi. Nikdo se neptá ani na moudrost 'starců', kteří sedávají v hlubokém smutku, podobně jako 'panny', které litují, že je konec bohoslužbám (sr vk 1,4). ¹¹⁻¹³ *pěvec je přemožen zármutekem*. Jeho zrak zeslábl slzami, jež jsou projevem jeho rozbouřeného nitra. Jako by mu na zem 'vyhřezla játra', velmi zranitelný (Př 7,23) orgán ži-

vota, když pohlíží na hroznou zkázu, která postihla Boží lid. Nejhrůznější byl pohled na 'pacholata a kojence', volající po potravě v 'městě' (H. *qirjā*), tj. Jeruzalémě (Iz 1,21.26), a umírající matkám na klíně. Hlad v obleženém městě zmiňuje mj. 2Kr 25,3 a Jr 37,21. Překvapí volání dětí po 'víně'; šlo snad o mošt, do něhož se máčelo zrní, voda byla z obleženého města těžko dostupná a byla možná i závadná (sr též Gn 14,18 Sd 19,19). Obraz prožité zkázy neměl obdoby. Její bezbřehost lze přirovnat k 'moři', tak nezměrné bylo utrpení. Po otázce „Kdo tě uzdraví?“ bychom čekali odpověď, ale ta se neozve. Nemůže ji dát nikdo z lidí — a Hospodin se odmlčel (sr v. 7).

¹⁴⁻¹⁷ *Příčinou zkázy* jsou falešní 'proroci', kteří před pádem Jeruzaléma lehkomyšlně slibovali dobré vyhlídky (Jr 14,13n 23,16n.27n). Zastírali vážnost situace ohlašováním 'bláhových' vidění (v H. narážka na klamavé 'omítání', H. *t-p-l*, Ez 13,10nn, jako by chtěli tvrdou skutečnost nalíčit 'ničemným vápnem', K). Šlo o chrámové nebo dvorní proroky, kteří podporovali politickou koalici proti Babylónu, místo aby 'odhalovali nepravosti' vyvoleného lidu (Mi 3,8), a tak odvrátili hrozící 'úděl' (zajetí, K). Pěvec se tu staví za Jeremjáše a Ezechiela, kteří měli co činit s těmito proroky (Jr 14,13nn 23,13nn Ez 13,1nn). Jejich klamné předpovědi vedly k falešné jistotě a zavinily katastrofu, zatímco výzva k pokání mohla lid zachránit. 'Tleskání rukama', původně projev radostného vítání (2Kr 11,12 Ž 47,2), stalo se projevem škodolibosti nepřátel; 'potřásání hlavou' je orientální gesto pro pohrdání (Jr 18,16 Ž 22,8). Za titulem 'místo dokonalé krásy k potěše celé země' je patrně představa, že Jeruzalém se Sijónem (Iz 2,2n Ž 48,2) je totožný s mýtickou horou, vznešeným sídlem bohů, známým z ugaritských textů. Pohané se vysmívají nadějším Božího lidu. Projevy posměchu pokračují 'rozevíráním úst' (sr 3,46), 'sykotem' (1Kr 9,8 Sf 2,15) a 'ceněním zubů' (Ž 35,16 37,12). Nepřátelé si sami přepisují vítězství (sr Ž 2,1nn), kdežto pěvec Pláče vidí za událostmi Boží rozhodnutí (1,21 2,2). Hospodin sám plní, co 'za dnů dávnověkých' přikázal i předpověděl: soud nad neposlušným lidem (Ex 20,5 Dt 28,15nn). 'Boření' a 'radost nepřátel' i rozvinutí jejich odbojné moci (tj. 'vyvýšení rohu'), to vše je součástí Božího soudu, který dolehl na vyvolený lid, jenž nedal na prorockou výstrahu (Jr 22,21). ¹⁸ⁿ Když takto promluvíly tvrdé události, je *jediná naděje*: Volat k 'Panovníku' Hospodinovi, přivínout se k ruce, která

bije, a přiznat, že bije právem. To je smysl 'úpění srdce', doprovázeného 'potokem slz'. Kající 'bédování' je cestou k obnově a sebeobnově, musí však být trvalé, 've dne v noci' (noc se dělila na tři hlídky; Sd 7,19). Hluboké pokání je tu označeno obrazem 'vylévat srdce jako vodu' (1S 1,15 sr 7,6). Modlitby se konaly se 'zvednutými dlaněmi', jimiž se jakoby naznačovalo, že člověk nemá Bohu co nabídnout a čeká jen na dar jeho milosti. Za výzvou k modlitbám je plachá naděje, že je možná záchrana, ale vyhlídka na ni není vyslovena. Božím soudu nelze uniknout předčasně a příliš lacino.

²⁰⁻²² V závěru druhé písně *žalozpěv vrcholí*. Naléhavými prosbami je přivolávána Hospodinova pozornost. To, co bylo ohlašováno jako hrozivá možnost nejtěžšího soudu (Dt 28,53), nebyla prorocká nadsázka; v době obležení Samaří skutečně došlo i ke kanibalismu (2Kr 6,28n). Ani Jeremjáš nemluvil do větru (Jr 19,9 sr Pl 2,20 4,10). Stejně nepředstavitelné se zdálo vraždění kněží a proroků na svatém místě; vždyť je k této službě pověřil Hospodin. Všechno to děsivé pobíjení je přepisováno Hospodinu, který přivolal nepřátele jako k hrůzné obětní hostině (sr vk 1,15), k níž je krveprolití přirovnáno (sr Sf 1,7nn). V tom poznání, že tu jednal Hospodin, nezní výčitka, nýbrž přiznání, že Hospodin má právo k tak krutému soudu.

Na rozdíl od první písně (Pl 1) však tato píseň nepřivolává zkázu na nepřítele. *Nepřítelem se stal sám Hospodin* (5). On, který vyvolil Jeruzalém, sám jej zavrhl. Neozve se dokonce ani prosba o slitování a odpuštění. Tak hluboce je tu prožíván Boží soud. Z těchto hlubin předčasně unikat modlitbou by mohlo být projevem vzpoury proti Božím soudu.

3. UTRPENÍ A ÚTĚCHA

3,1—66

Pěvec líčí svůj úděl i naději jako příklad jediné naděje pro zpusťšené město a těžce zkoušený lid.

3 (Alef) ¹ Já jsem muž, jenž zakusil ponížení pod holí jeho prechlivosti.

² Hnal mě a odvedl do temnoty beze světla.
³ Ano, obrací znovu a znovu svou ruku proti mně každého dne.

(Bét) ⁴ Vetchým učinil mé tělo i kůži, roztrátil mé kosti.
⁵ Obstavěl a obklíčil ^a mě jedem ^a a útrapami.
⁶ Do temnot mě vsadil jako od věků mrtvé.

(Gimel) ⁷ Postavil kolem mne zeď, že nemohu vyjít, obtížil mě bronzovým řetězem.
⁸ Jakkoli úpím a o pomoc volám, umlčuje mou modlitbu.
⁹ Zazdil mé cesty kvádry, mé stezky rozvrátil.

(Dálet) ¹⁰ Stal se pro mne medvědem číhajícím, lvem ukrytým v skrýších.
¹¹ Zmátl mé cesty, rozdrásal mě, způsobil, že úděsem trnu.
¹² Napjal svůj luk a učinil mě terčem svých šípů.

(Hé) ¹³ Do mých ledví vystřílel obsah svého toulce.
¹⁴ Jsem pro smích všemu svému lidu, předmětem jejich popěveků každodenně.
¹⁵ Nasýtil mě hořkostmi, napojil pelyňkem.

(Vav) ¹⁶ ^b Nechává mě o šterk si drtit zuby ^b,
^c přitiskl mě do popela ^c.
¹⁷ Zanevřel na mne, abych neměl pokoj, zapomněl jsem na všechno dobré.
¹⁸ Proto jsem řekl: „Je veta po mně i po mém čekání na Hospodina.“

(Zajin) ¹⁹ ^d Rozpomeň se ^d na mé ponížení a zmatené toulání,

na pelyněk, na jed.

²⁰ Má duše se rozpomíná, rozpomíná
e a hroutí se ve mně e.

²¹ Beru si však k srdci
a s důvěrou očekávám

[Chet] ^{22 f} Hospodinovo milosrdenství, jež nepomíjí,
jeho slitování, jež nekončí.

²³ Obnovuje se každého rána,
tvá věrnost je neskonalá.

²⁴ „Můj podíl je Hospodin“, praví má duše,
proto na něj čekám f.

[Tet] ²⁵ Dobrý je Hospodin k těm, kdo v něho naději složí,
k duši, jež se na jeho vůli dotazuje.

²⁶ Je dobré, když člověk potichu čeká
na spásu od Hospodina.

²⁷ Dobré je muži, jestliže nosil
jho už ve svém mládí.

[Jod] ²⁸ Ať usedne a ztichne,
když je na něho vložil.

^{29 g} Ať položí do prachu svá ústa,
snad ještě naděje zbývá g.

³⁰ Ať nastaví líce tomu, kdo ho bije,
a potupou se sytí.

[Kaf] ³¹ Neboť Panovník
navěky nezavrhne.

³² Zarmoutí-li, slituje se
pro své velké milosrdenství.

^{33 h} Z rozmaru totiž lidské syny nepokoří h
ani nezarmoutí.

[Lámed] ³⁴ Když jsou nohama deptáni
všichni vězňové v zemi,

³⁵ když se převrací právo muže
před tváří Nejvyššího,

³⁶ když se krivdí člověku v jeho při,
což to Panovník nevidí?

[Mém] ³⁷ Kdo řekne a stane se,
když Panovník nepřikázal?

³⁸ Nevychází z úst Nejvyššího
zlé i dobré?

³⁹ Na co si může člověk naříkat, pokud žije?
Ať si muž naříká na své hříchy.

[Nún] ⁴⁰ Zkoumejme a zpytujme své cesty,
vraťme se zpět k Hospodinu.

⁴¹ Pozvedněme s dlaněmi i srdce
k Bohu i na nebesích.

⁴² My jsme byli nevěrní a vzpurní
a ty jsi neodpustil.

[Sámek] ⁴³ Zastřel ses hněvem a stíhal jsi nás,
hubil jsi bez soucitu.

⁴⁴ Obestřel ses oblakem,
aby modlitba k tobě nepronikla i.

⁴⁵ Učinil jsi nás k odporným smetím
uprostřed národů.

[Pé] ⁴⁶ Rozevírají na nás ústa
všichni naši nepřátelé.

^{47 l} Naším údělem se staly postrach a propast,
zmar a těžká rána l.

⁴⁸ Slzy se mi proudem řinou z očí
nad těžkou ranou dcery mého lidu.

[Ajín] ⁴⁹ Moje oči slzí bez ustání,
bez ochabnutí,

⁵⁰ dokud nepohlédne, dokud se nepodívá
Hospodin z nebe.

⁵¹ Mé oko vyčerpává mou duši pláčem
kvůli všem dcerám mého m města.

[Čáde] ⁵² Lovili mě jako lovci ptáče,
bez důvodu, moji nepřátelé.

⁵³ Umlčeli můj život v jámě
a zaházeli mě kamením.

⁵⁴ Až nad hlavu mě zatopily vody;
řekl jsem si: „Jsem ztracen.“

- (Kóf) ⁵⁵ **Vzýval jsem tvé jméno, Hospodine,
z nejhlubší jámy.**
⁵⁶ **Slyšel jsi můj hlas, nezakrývej si ucho,
ⁿ dopřej mi úlevu ⁿ, když o pomoc volám.**
⁵⁷ **Byl jsi mi blízko v den, kdy jsem tě vzýval,
řekl jsi: „Neboj se!“**

- (Rěš) ⁵⁸ **Panovníku, ujal ses mých sporů,
vykoupil jsi můj život.**
⁵⁹ **Viděl jsi, Hospodine, jak mi křivdí,
dopomoz mi k právu.**
⁶⁰ **Viděl jsi všechnu jejich pomstychtivost,
všechny jejich záměry vůči mně.**

- (Šín) ⁶¹ **Slyšel jsi, Hospodine, jak mě tupí,
všechny jejich záměry proti mně,
řeči mých odpůrců i o čem uvažují
proti mně každého dne.**
⁶² **Popatř ^o: ať sedí nebo stojí,
^o posměšně si o mně popěvují ^o.**

- (Táv) ⁶⁴ **Podle zásluhy jim odplat, Hospodine,
podle skutků jejich rukou.**
⁶⁵ **Ponech jim ^p zavilé srdce,
to bude tvá kletba na ně ^p.**
⁶⁶ **V hněvu je pronásleduj, dokud je nevyhladíš
zpod nebes, Hospodine.**

a-a mou hlavu, O' (< ró's I. místo ró's II., H.). — b-b Zvyrážel mi zuby štěrkem, O'; Zvyrážel mi zuby nadobro, V. — c-c sytí mne popelem, O' V. — d-d Rozpomenu jsem se, O'. — e-e × O'. — f-f × O'. — g-g × O'. — h-h Neodpovídá (< 'n-h I. místo 'n-h II., H.) totiž synům lidským z (rozhněvaného) srdce, O'. — i Nejvyššímu, O'; Panovníkovi, V. — j-j pro modlitbu (< ba'abúr místo mé'abór, H.), + abych se zatvrdil a byl zavržen, O'. — k mě, V. — l-l Věštba se nám stala postrachem, osídlem a zkázou, V. — m × O'. — n-n × O'. — o+o+o popatř na jejich oči, O'. — p-p (jako) břímě trápení mého srdce, O'.

{4} : Jb 30,30 Iz 38,13 {6} Ž 143,3 {7} Oz 2,8 {8} Pl 3,44 {12n} Pl 2,4; : Jb 16,12n {14} : Jb 30,9 {15} Jr 9,15 {17} Jr 16,5 {18} Jb 17,15 {21} : Ž 130,7 {22} Ex 34,6n {24} Ž 73,26 Pl 3,21 {26} Ž 40,17 {27} Ž 119,71 : Mt 11,29 {28n} : Pl 2,10 {30} : Mt 5,39 {31n} : Iz 54,7 Ž 106,45 {33} : Ez 33,11. {34n} Abk 1,13 : Jr 29,11 {37n} Iz 45,7 {40} Jr 4,1n {41} Pl 2,19

{42} Ž 106,6 Da 9,5 {43} : Pl 2,2nn {44} Pl 3,8 {46} Pl 2,16 Ž 22,14 {48} Ž 119,136; Ž 137,1 {49} Pl 1,16 {50} Iz 63,15 {51} : Pl 2,11 {52} Ž 35,7 {53n} Ž 69,3 : Jon 2,4 {55} Jon 2,3 {56} : Ž 130,2 {57} Ž 145,18; : Iz 43,1nn {58} : Ž 103,4 {63} v. 14 {64} Ž 28,4 {66} : Jr 10,11

¹⁻³ Při smuteční slavnosti předstupuje před shromáždění 'muž'. Žena {1,1n} symbolizovala lid a město; muž se legitumuje svou zkušeností, že má co říci ostatním: Prožil události 'pod holí prchlivosti' Boží (sr Iz 10,5). Byl jako dobytče hnané 'holí', nikoli však na travnaté nivy (Ž 23), ale do 'temnoty' (Jb 12,25), což je místo zavržených daleko od Boha. Případá si jako typ muže (sr Am 3,12), na němž chce Bůh ukázat svůj soud a který poznává, co všechno může učinit Boží 'ruka'.

⁴⁻¹⁸ Pěvec líčí své utrpení obrazy známými z knihy Ž a Jb. Za obrazy je *hluboce prožitá zkušenost*. Prvním obrazem je nemoc, při níž 'tělo i kůže' vadne a vysychá (Ž 32,3) a člověk se hroutí, jako by se zhroutily jeho 'kosti' (Iz 38,13). Druhým obrazem je obležené město obklíčené dobývacími věžemi; tak pěvce obklopile 'útrapy a jed'. Následuje třetí obraz, z podsvětí, kde jsou 'od věků mrtví' (Ž 88,4nn) a kde vládne věčná tma. Zoufalou situaci, v níž se ocitl, znázorní pěvec čtvrtým obrazem. Případá si jako vězeň v kobce a navíc v okovech (sr Jr 20,2 Jb 3,23 19,8). Jeho stav je o to horší, že mu Bůh jako zavrženému zatarasil přístup k sobě a odepřel mu dobrodiní 'modlitby'; zůstalo mu jen nevyslyšené 'úpění o pomoc' (Ž 22,2 Jb 30,20). Tato neprůchodnost cesty k Bohu se projeví i neprůchodností cest v životě. 'Cesty' tenkrát vedly často mezi vinicemi a poli a byly z obou stran ohrazeny zídками z kamenů. Najednou jsou pěvčovy cesty zazděny a on nemůže dál. Pátý obraz slepé uličky bez východiska (Jb 3,23 19,8) i ostatní obrazy silně připomínají knihu Jb. Tušíme, že za oběma spisy je podobná životní zkušenost.

Následující obrazy vystihují pocity člověka, na něhož dolehl Hospodinův planoucí hněv. Bůh se mu stal cíhajícím šelmou (6. obraz), ohrožuje jej jako 'medvěd' (Am 5,19 Oz 13,8) nebo 'lev' (Jr 4,7 Ž 10,9 Jb 10,16). Stalo se něco tak nepřirozeného, že Bůh, jindy vysvobozující a zachraňující, se nyní jeví jako *nelitostný nepřítel*. Lid se natolik odcizil Bohu a zneprátelil si ho, že se ocitl v chaosu vlastních cest. V sedmém obraze se vrací metafora Boha jako 'lučištníka' (sr 2,4), který si za 'terč šípů' vybral zděšeného a bezbranného člověka (Jb

16,12n). Šípy z jeho toulce zasahují 'ledví' tj. sídlo života (Ž 38,3 Př 7,23). Tak se Dárce života jeví jako jeho ničitel. Navíc se člověk takto postižený stává terčem posměchu, a to nikoli nepřátelům, ale 'svému lidu' (sr 2,15n), který ho tupí jako zavrženého (Ž 22,7 Jr 20,7 Jb 30,9). Zde jsou zřetelné vztahy k Jr a žalmům (Ž 22,8.18 35,21 40,16 69,12n). V osmém obrazu vidí pěvec v Bohu úskočného hostitele, který vyvrací svatá práva pohostinství starého Orientu (sr Gn 18,1nn aj.). Místo nápoje podává poutníkovi 'hořkost' a 'pelyněk', místo chleba kámen, o který si vyláme zuby (sr Mt 7,9). Místo umytí od prachu (Gn 18,4 L 7,44) jej 'přitiskne do popela' (syťí jej popelem, O'). Nedopřeje 'pokoj', až vše dobré je zapomenuto. Hořké zkušenosti z minulosti olupují člověka o naději. Ale vyslovením dosud úzkostlivě zamlčovaného jména Boha smlouvy 'Hospodina' dochází k obratu. Snad i ta zmínka o 'popelu' vyvolá asociaci s bájným ptákem Fénixem, vždy znovu povstávajícím ze svého popela (Jb 29,18), a probudí novou naději. Ráz písně se pojednou mění.

¹⁹⁻²⁴ Zalozpěv překvapivě přechází v *rozhovor s Bohem*. Prosbá, aby se Bůh 'rozpomenul', tj. před oči si postavil minulá trápení, je zápasem o Boží milosrdenství. Když si minulost zpřítomní člověk, zbaví se často sil. Když se rozpomenou Hospodin, člověk okusí Boží slitování a věrnost. Proto zve pěvec k důvěřivému očekávání. V hymnickém vyznání o věčném Hospodinově milosrdenství (H. *chšqd*) zaznívá ohlas Božího zjevení na Sínaji (Ex 34,6n). Výraz 'milosrdenství' označuje dobrotu plnou přízně, kterou Hospodin prokázal vyvolenému lidu ve své smlouvě. 'Slitování' (H. *r-ch-m*) je sklonění Boha smlouvy k tomu, kdo se ocitl v nouzi a úzkosti. Pěvec tedy navzdory hořkým zkušenostem se spolehl na to, že Boží 'věrnost' (H. *-m-n*) smlouvě jednou uzavřené je bez konce, ba stále se obnovuje. Věřit znamená 'brát si to k srdci' a 's důvěrou očekávat', i bez záruk a opor, že se jako spolehlivá pravda prokáže to, čemu Boží služebník věří. Vyznání 'můj podíl je Hospodin' má své dějiny. Při dělení zaslíbené země dostal každý kmen svůj 'podíl' (H. *ch-l-q*), jen kněžský kmen Lévi nikoli. Jejich podíl je sám Hospodin (Nu 18,20). Toto vyznání se tedy poprvé ozývalo z úst kněží. Později se tato výpověď stala vyznáním víry i pro ostatní: Hospodin je jako země, z které a na které žijeme. Dovedeme pochopit, co toto vyznání znamenalo v ústech lidí vyhnaných ze země a o vše oloupených.

²⁵⁻³³ Z prožité nouze i Hospodinovy pomoci pěvec nabízí celému shromáždění *útěchu a povzbuzení*. Obojí však přijme jen ten, kdo v Hospodinu 'složí naději' a 'dotazuje se na jeho vůli'. Ten i v trápení pochopí, že 'Hospodin je dobrý'. Místo k hlučnému nařikání, jak je v Orientě zvykem, radí k tichému čekání na 'spásu od Hospodina'. Taková tichost není ani rezignace ani tupá odevzdanost, ale postoj člověka, který se sklonil pod Boží soud a přeče vztahuje ruce po pomoci. Další verš jako by byl adresován mladým, kteří reptají (sr Ez 18,1nn), že na ně dolehla největší tíha, 'jho' soudu a trestu. Co může být na takovém údělu 'dobré'? Sotva se tu myslí na školu trpělivosti a zraní, ale spíše na možnost setkání s živým Bohem (21n), jaké člověk prožil. K tomu je třeba 'usednout a ztichnout', nereptat (3,39), ale 'položít ústa do prachu', tj. pokorou ovládat své projevy. Slůvko 'snad' není výrazem pochybností (Am 5,15 Sf 2,3), ale úcty před Božím rozhodnutím, ať už Bůh vysvobodí nebo nikoli (sr Da 3,17n). Toto slůvko přiznává Bohu právo na soud. Ti, kdo takto nesou utrpení, mohou a mají vědět, že 'zavržení' ani 'zarmoucení' není definitivní jednání Boží. Jeho soud je ohraničen lhůtou (Iz 54,7). Jeho 'milosrdenství' a 'slitování' čekají na své uplatnění. Soud je 'nevlastní dílo Boží' (sr Iz 28,21).

³⁴⁻³⁹ Pěvec myslí na lidi, jejichž víra byla otřesena katastrofou (sr Ez 18,2). Naváže na předchozí vyznání (31-33): Když se Hospodin ujímá těch, které zavrhl, jak by potom neviděl utrpení, jež stihlo Jeruzalém! Na trýznivé otázky dá kladnou odpověď: *Panovník vidí*, jak Babylóňané týrali vězně a zajatce; vidí, jak je cynicky ('před tváří Nejvyššího!') překrucováno právo a jak se lidem křivdí. To se jen zdálo, že Bůh má zavřené oči nebo slabé ruce vůči triumfu lidského násilí. Ale ani to se neděje mimo oblast Boží moci. To vše 'vidí' Bůh smlouvy, Hospodin! A on to nejen vidí a dopouští, on jako Stvořitel a Pán událostí to 'přikázal'. Ve světě událostí není zvěmocných instancí, vymaněných zpod moci Hospodinovy. To zná už prorok Ámos (Am 3,6) a zamýšlí se nad tím Jób (Jb 1,12). Tuto jistotu čerpají bibličtí svědkové z učení o stvoření slovem (Gn 1,3 Ž 33,9). Bez Božího rozkazu se neděje nic, od něho přichází vše: 'zlé i dobré' (38; sr Iz 45,7). Nelze-li zlé události připisovat jiné moci (Sf 1,12), pak slouží Božímú plánu spásy a nikdy se mu nevymknou z ruky. Není správné utápet se v nářcích a stížnostech, ale mužně doznat 'hříchy',

vlastní příčinu všeho utrpení. Pokud trvá život, trvá i naděje.
⁴⁰⁻⁴⁷ Jen *jedna cesta* vede k překonání hříchu a jeho následků: 'zkoumat a zpytovat cesty', tj. sebepoznání a 'návrat k Hospodinu'. Na tuto výzvu odpovídá už nikoli jedinec (jako 1-33), ale spolu s ním celý sbor. Je to však jen jedna stránka pokání. Kdyby člověk sedal u zrcadla sebepoznání a vyplakal potoky slz (48nn), nebude z něho nový člověk, nedojde-li k 'obratu' a k 'návratu' k Hospodinu. Ten spočívá v tom, že na 'zvednutých dlaních' (Bůh prohlíží, co je na nich vepsáno či co na nich ulpělo) pozvedne člověk 'srdce', aby Bůh prozkoumal nejnvtřnější pohnutky a myšlenky (Oz 6,1 Jr 4,4). To nelze učinit vnějším ritem a ceremonií; ty mohou skutečné obrácení, vnitřní proces změny sice vyjádřit, ale nemohou je nahradit. Pokání se má stát společnou záležitostí, ne rozpoložením jednotlivce; od 'já' (1) vede linie k 'my' (42). S tímto vyznáním je nutno vstoupit do rozhovoru s Bohem: 'ty'. I když je daleko do jistoty odpuštění, i když se Bůh jeví jako 'zastřený' ve svém hněvu a nevyzpytatelnosti, až se zdá, že k němu 'modlitba neproniká', stojí za to nepolevovat. Jako za 'oblakem' (obraz ze zpráv o teofaniích, tj. o zjevování božstva) může být Bůh ukryt i za projevy 'nepřítele', který z Božího lidu učinil terč posměchu a zloby.

⁴⁸⁻⁵¹ Přechod z množného čísla do jednotného je dokladem toho, že za vyznáním shromáždění se neztrácí jednotlivec. Obsahově i formálně připomíná tento oddíl 'pláč nad svatyní' (Pl 2). Pěvec oplakává už jako mrtvou 'dceru svého lidu', což je obrat vyjadřující vřelý vztah k obecnosti lidu (sr Jr 14,17). Je to *bezútešný pláč*, prozrazující velikost katastrofy, ale též apelující na Boží slitování. Hospodin, trůnící na nebesích, má milosrdně pohlédnout. Už není vysloveno slůvko 'snad' (29), ale zůstává vztah uctivé pokory, která se sklání pod svobodné Boží rozhodnutí. Pláčem je pěvec 'vyčerpán'. Ale ani tak useďavý pláč by nepřinesl úlevu svědkovi a užitek 'dcerám města', kdyby nezasáhl sám Bůh smlouvy.

⁵²⁻⁶³ Obraz se nyní mění. Pěvec už nenaříká nad svatyní a městem, ale líčí *osobní utrpení*, kterým prošel (sr 1-19). I zde mají obrazy naznačit, čeho byl svědkem a co prožil. První obraz: Pěvec se chvěl jako lapené 'ptáče' bezdůvodně lovené ptáčnický. Nechce přitom uplatňovat svou nevinu před Bohem (sr 42), jen zdůrazňuje, že lovcům nezavdal příčinu. Druhý obraz je vzat z lovu velké zvěře chycené do 'jámy' a tam

ubitě kameny. Třetím obrazem je situace tonoucího ve 'vodách', z nichž není úniku (často v žalmech: Ž 69,2 88,18 Jon 2,4n aj.). Ve všech těchto obrazech je vystižena blízkost smrti. Pěvec se už ocitá v její moci, volá z 'nejhlubší jámy', z šeólu. Ale právě tam, kde by se zdálo, že Bůh je nejdál, prožil div Boží blízkosti: Hospodin 'slyšel' jeho volání o pomoc a ukázal se jako 'blízký' ve všech těch hrozivých chvílích. Zvláštní pozornost zasluhuje výzva „Neboj se!“, častá ve věšt-bách a v teofaniích, kdy přichází Bůh nebo jeho anděl s příznivým poselstvím anebo s pověřením k službě. Rada sloves vyjadřuje Boží pomoc: „ujal ses“, „vykoupil jsi“, „viděl jsi“, „slyšel jsi“ atd. V zachování svého života vidí pěvec důkaz Božího milosrdenství a oporu pro novou naději v Bohu, který je blízko v každé nouzi. Však nebezpečí ještě nepominulo, nepřátelé ještě neumlkli. Proto je na místě modlitba.

⁶⁴⁻⁶⁶ V závěrečné prosbě se opět ozve tón připomínající touhu po pomstě (sr vk 1,22). Ale spíše než myšlenka na odplatu tady hovoří jistota, že Hospodin je *spravedlivý Soudce*, který svého služebníka a svůj lid nevydá svévoli nepřátel. Hospodin reaguje nejen na vinu Izraele, ale i na křivdy zlých. Největší trest je vlastně v tom, že Hospodin je 'ponechá' v tom, co zvolili (sr Ř 1,24). Protože zvolili zkázu jiných — a ta se obrací proti těm, kdo ji působí —, stanou se vykonavateli soudu sami nad sebou.

Pláč 3 je svědectvím o *povaze Boha Izraele* a tím i Boha křesťanů. Na rozdíl od islámského Alláha je Hospodin Bohem řádu, spravedlnosti i slitovně odpouštějící lásky. Trpělivě a dlouho varuje, pak trestá neposlušnost a přivádí až do mezní situace, v níž člověk musí poznat svůj konec, kdy se Bůh odmlčí a přeruší s člověkem spojení. Ani modlitbu už nevslyší. A přece Hospodin se nezjevil lidem proto, aby se ukázal a pak zase navždy záhadně zmizel. Zjevil se proto, aby oznámil svou spravedlnost a pravdu i svůj hněv nad lidskou hříšností a přivedl člověka k poznání, že sám nemůže navázat spojení s Bohem. Pak se znovu slitovává, dává možnost modliteb, slyší, je připraven i vyslyšet, dává naději a vysvobozuje z pádu, hříchu a smrti. Tak Hospodin vede k smrti 'starého' člověka, aby vzkřísil 'nového' (Ef 4,22nn Ko 3,9n). Nápadné jsou v této kapitole též tóny, jež se později ozvou v Ježíšově kázání na hoře: tichost (26; sr Mt 5,5), nastavení tváře (30; sr Mt 5,39), pláč (49nn; sr Mt 5,4), marné hledání práva (58n; sr Mt 5,6), pomluvy a osočování (61nn; sr Mt 5,11n) aj.

4. V HLUBINÁCH SOUDU

4,1—22

Nářek nad opuštěným a zničeným městem, které Hospodin potrestal.
Běda však těm, kdo zneužili Božího soudu!

4 (Álef) ¹ Jak zčernalo zlato,
^a změnil se jasný zlatý trpyt ^a!
^b Svaté kameny ^b leží rozmetány
po nárožích všech ulic.

(Bét) ² Vzácni synové Sijónu,
cenění nad ryzí zlato,
jak jsou pokládáni za hliněné džbány,
vyrobené rukou hrncíře!

(Gimel) ³ I ^c šakalí matky ^c podají prs,
kojí svá mláďata,
dcery mého lidu jsou však kruté
jako pštrosové na poušti.

(Dálet) ⁴ Kojenci se žízní lepší
jazyk k patru,
pacholátka prosí o chléb,
a nikdo jim nenaláme.

(Hé) ⁵ Ti, kdo jídali lahůdky,
budí úděs na ulicích.
Ti, kdo byli chováni v purpuru,
válejí se v hnoji.

(Vav) ⁶ Větší byla nepravost dcery mého lidu
nežli hřích Sodomy,
která byla podvrácena v okamžení,
aniž ji zasáhla ruka.

(Zajin) ⁷ Její zsvěcenci byli čistší než sníh,
bělejší než mléko,
brunátnější nad korály ^d,
^e jejich žily ^e byly jako safír.

Těžce dolehl trest na město i lid

(Chet) ⁸ Avšak nyní jejich postava potemněla víc než saze,
na ulicích je nepoznají,
na kostech se jim svraštila kůže,
vyschla, až byla jak dřevo.

(Tet) ⁹ Lépe jsou na tom skolení mečem
nežli skolení hladem,
^f ti, kteří vykrváceli probodeni,
než ^f ti, kdo zemřeli pro neúrodu pole.

(Jod) ¹⁰ Ženy, které bývají tak milosrdné,
vařily vlastníma rukama své děti
a pojídaly je
při těžké ráně dcery mého lidu.

(Kaf) ¹¹ Hospodin dovršil své rozhořčení,
vylil svůj planoucí hněv,
zanítil na Sijónu oheň,
aby jej pozřel do základů.

(Lámed) ¹² Nevěřili králové země
ani všichni obyvatelé světa,
že vejde protivník a nepřítel
do jeruzalémských bran.

(Mém) ¹³ To pro hříchy jeho proroků,
pro nepravosti kněží,
kteří prolévali uprostřed něho
krev spravedlivých.

(Nún) ¹⁴ Potáceli se po ulicích slepí ^g,
potřísnění krví,
^h nikdo se nesměl dotknout
jejich oděvu ^h.

(Sámek) ¹⁵ „Odstupte! Nečistý!“ volali na ně,
„Odstupte! Odstupte! Nedotýkejte se!“
Když se odpotáceli ⁱ, říkalo se mezi pronárody:
„Už tu nikdy ⁱ nebudou hosty ^j.“

(Pé) ¹⁶ Hospodin sám ^k je rozdělil ^k,

už nikdy na ně nepohlédne.
Nebrali ohled na kněze,
nad starci¹ se neslitovali.

[Ajin] ¹⁷ Naše oči se vyčerpávaly vyhlížením pomoci,
byl to však přelud;
na své hlídce jsme vyhlíželi
pronárod neschopný zachránit.

[Čáde] ^{18m} Sledovali nás na každém kroku,
abychom nechodili po svých^m prostranstvích,
naš konec se přiblížil, naše dny se naplnily,
nastal náš konec.

[Kót] ¹⁹ Naši pronásledovatelé byli rychlejší
než nebeští orli,
^a zahnali nás do horⁿ,
číhali na nás v poušti.

[Řeš] ²⁰ Dech našeho chřipí, Hospodinův pomazaný,
byl lapen^o do jejich jámy^o.
A o něm jsme říkali: „V jeho stínu
budeme žít mezi pronárody.“

[Šín] ²¹ Jenom se vesel a raduj, dcero edómská,
bydlící v zemi Ůsu^p!
I na tebe přijde kalich^q,
opojíš se a budeš obnažena^r.

[Táv] ²² Tvá nepravost však, dcero sijónská, skončí,
Bůh tě už nikdy nenechá odvést do vyhnanství,
ale tebe, dcero edómská, ztrestá za tvou nepravost
a odhalí tvé hříchy.

a-a změnilo se dobré stříbro, O'; změnila se nejkrásnější barva, V. —
b-b Kameny svatyně, V. — c-c draci (hadí), O' ~ V. — d-d oheň, O';
starou slonovinu, V. — e-e pk nejistý; X O' V. — f-f X V. — g jeho
strážní, O'. — h-h ve své nemohoucnosti potřásnili své roucho, O';
ve své nemohoucnosti drželi své podolky, V. — i + a odlétli, H.
(sporné); + budou spáleni, O' (< nič^etú místo náčú, H.); + s po-
hrdáním, P (< ni'áčú); + přeli se, V (< nič^eú). — j-j nebude hos-
tem + mezi nimi, V. — k-k byl jejich podílem, O' (< cheikám místo
chillekám, H.). — l proroky, O' (starci, O'A). — m-m Honili jsme

(< čadnú místo čádú, H.) své maličké (< č^etrénú, O' P místo č^eádé-
nú, H.), aby nechodili po našich, O'; Naše kroky se uchýlily
(< má'ádú? místo čádú, H.), když jsme chodili po našich, V. —
n-n na hory vzlétli, O'; přes hory nás pronásledovali, V. — o-o našimi
hříchy, V. — p X O'. — q + Hospodinův, O'. — r vylita, O' (< r^eári
místo tir'ári, H.).

(2) : Jr 19,11 (4) Pl 2,11n (6) Gn 18,20 19,24n (8) : Pl 3,4
(10) Pl 2,20; Lv 26,29 Jr 19,9 (11) : Am 2,5 (13) Jr 5,31 23,21
(15) : Lv 13,45 (17) : Jr 37,7 (19) 2Kr 25,4 Jr 4,13 (20) 2Kr
25,5n (22) Iz 40,2

Jako Pl 1—3 je i čtvrtý zpěv *alfabetický akrostich* pře-
važně v rytmu *qinā*, typickém pro žalozpěvy. Osnova je zře-
itelná: Pěvec nařiká nad Jeruzalémem a zbořenou svatyní (1 až
16), následuje společný žalozpěv nad nouzí lidu po pádu Jeru-
zaléma (17—20), končí se oslovením Edómu a Sijóna (21n).

¹ⁿ I tato píseň začíná jako žalozpěv nad mrtvým (sr 1,1
2,1). I zde je 'mrtvým' Boží město. I zde je proti slavnému
'kdysi' postaveno kruté 'nyní'. Obraz 'zlata', jež ztratilo lesk
a cenu, označuje *Jeruzalém* (2,1), jenž pozbyl někdejší slávu
a význam; proto 'svaté kameny' jsou pohozeny na ulicích
a přece leží nepovšimnuty. Rozmetání svatyně však vyvolává
u pěvce vědomí zkázy Božího lidu (sr 1Pt 2,4nn). S tím nej-
cennějším v něm, s jeho 'syny', tj. dědici sijónských tradic
a zaslíbení, se nakládalo jako se džbán, které může kdokoli
rozbít. Tento obraz je v dalších verších rozveden do otřesných
podrobností.

³⁻⁶ Nářek se soustřeďuje nejprve na *utrpení dětí v hladu*.
Hlad odlidštil matky, že klesly na úroveň zvířat, ba ještě níže.
'Šakali' v troskách měst (sr Iz 13,22 Jr 50,39) se starají o své
mladé a kojí je. Matky proti své přirozenosti se projevují kru-
tě jako 'pštrosí'. Biblický starověk věděl, že tito ptáci snášejí
vejce do horkého písku (Jb 39,13nn), a z toho vyvodil závěr,
že nepečují o potomstvo. Byl snad pěvec svědkem srdcervou-
cích scén, jak děti umíraly žízní a hladem a jak nebyl nikdo,
kdo by jim podal doušek tekutiny nebo sousto jídla (sr 1,11
2,11)? Hlad si nevybíral; postihl i zámožné rodiny, které dříve
mohly dětem dopřát pámlsky. Teď se o ně nikdo nestará, hy-
nou na ulici. A ty, které byly oblékány do purpuru jako děti
králů, 'válejí se v hnoji', aby se trochu zahřály v chladných
nocích, jak to činí malomocní a žebráci (Ž 113,7 Jb 2,8).
Obraz vede pěvce k závěru: 'nepravost' Jeruzaléma byla nepo-

chybně větší než hřích Sodomy, která byla zničena bez přispění 'lidské ruky' jako doklad toho, že ji trestá sám Hospodin. Také zničení Jeruzaléma je ovšem trestem od Hospodina. Toto vyznání je ohlasem zvěsti proroků (Iz 1,7.10 Jr 23,14 Am 4,11).

⁷⁻¹¹ Obětí hladu se staly nejen bezbranné děti, které si nemohou obstarat pokrm samy (3n), ale i dospělí a silní. 'Zasvěcenci' neboli 'nazírové' (Nu 6,1-21) byli dočasně nebo trvale zavázáni stát se výlučným vlastnictvím Hospodinovým. Proto se zdržovali všeho, co nějak souviselo s kenaanským pohanstvím (Sd 13,5.14 Am 2,11n 1S 1,11 sr Sk 21,23-26). Někteří překladatelé navrhují číst místo 'zasvěcenci' (H. *n^ezírím*) 'mládenčí' (H. *n^eárím*), protože zde není zmínka o ničem, co je typické pro nazíry. Ale nechce tu žalozpěv říci: I v odříkání (či právě pro ně) byli krásní? Tak chápou text i Kraličtí (Kv). Avšak ani zasvěcenci nebyli uchráněni. I oni nesou trest za hřích lidu, z něhož jsou odděleni, a klesají pod ním. Hřích jiných mohl unést jen jediný 'nazírejský' (1, Mt 2,23), Ježíš Kristus.

Záhadné slovo 'žily' (sr GB :: 'těla', K) je patrně odvozeno od slovesa *g-z-r* = řezat. Mohlo by jít i o tetování (Bertholet), které Zákon zakazoval jako pohanský zvyk (Lv 19,28 21,5), ale jež nebylo neznámé (Iz 44,5) v kruzích prorockých (1Kr 20,38-41). A nazírové měli k prorokům blízko (Am 2,11).

I na skupině nazířů je nápadný protiklad: kdysi vzor krásy (metafory: sníh, mléko, korály, sr Pis 5,10nn), nyní *k nepoznání změnění*, temní a seschlí, s vystupujícími kostmi (sr Jb 19,20). I na nich je vidět plíživé umírání, jež je tématem čtvrtého žalozpěvu. Kdo zemřeli 'mečem', byli ušetřeni trýznivého umírání hladem. Obležení zůstali odříznuti od polí. A když vojska odtáhla, byla pole buď zničena, nebo na nich nic nevyrostlo, když nebylo co sít. Nejdrastičtější zjevem se však stal *kanibalismus*, zmíněný už ve 2,20. Zde je obraz vystupňován proměnou soucitných dosud matek v nelidské tvory pojídající vlastní děti. Hrůznost jejich jednání je stupňována výrazem 'pojídaly' (H. *b-r-h*); v hebrejštině tento výraz vyjadřuje přijímání posilujícího pokrmu v době smutku nebo nemoci (sr 2S 3,35 13,5n). Tak se v nouzi hroutí i poslední zbytky lidskosti. Přitom ve srovnání s 2,20 se neozve výčitka. Boží soud je přijat: Boží 'rozhořčení' a jeho 'planoucí hněv'

(sr 2,3n.22) jsou oprávněné. Jejich rozměr ukazuje na rozměr hříchu (více než v Sodomě: 4,6); i zde soud začíná od domu Božího (1Pt 4,17). Není zcela jisté, zda 'oheň na Sijónu' je požár, založený Nebúzaránem (2Kr 25,8n), nebo obraz dovršení Božích soudů. Ale tím, že pěvec vidí jako původce události Hospodina, a nikoli Babylóňany, vyjadřuje víru, že při pádu Jeruzaléma nešlo o události osudové, jež se Hospodinu vymkly z ruky, nýbrž že tu byl při díle Bůh soudu. A smyslem Hospodinových soudů je očista a obnova vztahů. Čím více se toto dílo soudu dovršuje, tím blíže je naděje. Evangelium tohoto žalozpěvu spočívá v poznání, že dovršující se soud je u cíle. A cíl je něco jiného než konec!

¹²⁻¹⁶ Vlastní příčinou zkázy byli (13) hříšní proroci a kněží, kteří nejen neodhalovali nepravosti (2,14) a klamnými výpověďmi ukolébali lid do falešného klidu, ale zřejmě i umlčovali varovné hlasy a nezastavili se ani před fyzickou likvidací Hospodinových proroků, takže na jejich rukou lpí 'krev spravedlivých'. Obětí fanatismu těchto nehodných služebníků smlouvy se málem stal i Jeremjáš (Jr 26). Toto odstraňování nebo aspoň umlčování nepřijemných kritiků znemožňovalo pokání a odvrácení hrozičícího soudu (2,14), až nakonec došlo k tomu, co se zdálo neuvěřitelným, že by totiž Jeruzalém mohl padnout do ruky nepříteli. Jeho nedobytnost se zdůvodňovala nejen strategickou polohou (2S 5,6), ale i vírou v jeho vyvolenost a tudíž nedotknutelnost (Ž 46,5nn), kterou si v historii ověřili i cizí 'králové' (Ž 48,3nn), např. i asyrský Sancherib při obléhání Jeruzaléma r. 701 př. Kr. v době proroka Izajáše (Iz 36n). Došlo-li přece jen k dobytí města tak věhlasného, pak jen proto, že Hospodin se od něho odvrátil. Pád Jeruzaléma není dokladem Boží slabosti, nýbrž svrchovanosti. Proto proroci a kněží nesou spravedlivý úděl. Protože byli zaslepení a jiné zaslepovali, sami se museli potáčet 'slepi' ulicemi, když je odváděli do zajetí (sr 2Kr 25,7). A kněží, kteří měli úzkostlivě dbát na kultickou a mravní čistotu, prožívají jako otřesnou zkušenost svou 'nečistotu', neboť člověk potřísněný krví byl kulticky nečistý; sami musí jiné varovat, aby se jich nedotkli, jako varovali své spoluobčany malomocní (Lv 13,45). Též trvalý pobyt kněží a proroků 'mezi pronárodý' v nečisté pohanské zemi (Am 7,17) byl pro strážce čistoty hrůznou představou. Tak byli z Hospodinovy blízkosti („Hospodin sám“ — doslova „Hospodinův obličej“, K) vrženi daleko od Boha, tam, kde není úcty.

ani ke kněžím (2,20) ani ke 'starcům' (1,19). Tam se pro ně dovršil neúprosný soud.

^{17a} Na předchozí svědectví pěvce odpovídá sbor společným vyznáním. Šalebné 'vyhlížení pomoci', úsilovné až k vyčerpání očí, bylo nejen marné, ale i hříšné. Smlouvy s pohanskými národy byly výrazem nedůvěry v Hospodina a odmítnutím prorockých výzev (Oz 7,8n Iz 29,15 30,1n Jr 2,18.36n). Judejci však vyhlíželi pomoc dokonce od 'pronároda' egyptského a jeho božného faraóna Chofry. Ten sice poslal vojenskou expedici (Jr 37,5nn 34,21), ale malý oddíl nic nezmohl a zase odtáhl. Zatím bylo město obleženo babylónskou technikou, k níž patřily obléhačí věže, ze kterých bylo možno sledovat život ve městě. Ti, kdo vyhlíželi pochybnou pomoc, ocitají se sami pod dohledem, před nímž není úniku. V opakování slov „náš konec“ zaznívá naprostá beznaděje.

^{19a} Druhým společným kajícím vyznáním je sebekritika pro falešné naděje vkládané do krále. Tímto králem rozumějí starší vykladači (např. K) zbožného krále Jóšijáše (podle 2Pa 35,25), kdežto Sidkijáše zmiňují až na místě druhém. Nynější vykladači myslí předně na krále Sidkijáše. Ten se s ozbrojenou družinou pokusil o útěk (2Kr 25,4nn), byl však dostižen pronásledovateli, souzen a oslepen. Tak zhasly naděje upínající se k 'Hospodinovu pomazanému', který byl považován za nedotknutelného (1S 24,6 26,9 2S 1,16). Ojedinelý je titul 'dech našeho chřipí'. Volně by se dalo přeložit: „(který dáváš) dech našemu chřipí“. Byl by to doklad silného egyptského vlivu v tehdejšímu Judsku. Z jednoho dochovaného reliéfu známe totiž prosbu zajatých Pelištejců k Ramsesovi III.: „Popřej nám dechu pro naše chřipí, králi, synu Amónův!“ (Segert). Farao tu vystupuje jako 'dárce dechu', tedy s plnomocí přímo božskou. Očekávat něco takového od člověka bylo v Izraeli naprosto nepřipustné. Jen Hospodin je dárce dechu, tj. života (Gn 2,7 Ž 104,29). Božské naděje vkládané do králů vyjadřuje i úsloví: „V jeho stínu budeme žít mezi pronárody.“ Jen jednou je obraz ochranného stínu v Písmu užit o člověku, a to o usurpátorském 'králi' Abímelekovi (Sd 9,15), jinak jen o ochraně Hospodinově (Ž 91,1 aj.). Falešné naděje končí v ruce nepřítele jako ulovená zvěř v 'jámě lovců' (sr 3,53). Po tomto společném kajícím přiznání ke konkrétním falešným nadějím se v dalších verších poprvé v celém spise ozve přímé zaslíbení, jež dosud jen problesklo (11).

^{21a} Kající shromáždění smí slyšet, že se plní prorocká zvěst proti 'Edómu' (sr Jr 49,7nn); odvěký nepřítel Božího lidu (Abd 10nn) ze země Úsu (Gn 36,28) se rozjařen napije z 'kalicha' Božího hněvu (Jr 25,15n) a skončí v hluboké hanbě a potupě, jež jsou tu přirovnány k 'obnažení' opojené ženy. Na pranýři se ocitnou edómské hříchy. Zato Sijón se už nemusí bát vyhnanství, neboť poslední větší deportací r. 582 př. Kr. (sr vk Jr 52,28—30) skončí období Božích soudů nad nepravostí Božího lidu. Tak vzchází první úsvit naděje, ale jen pro ty, kdo vidí u sebe a ve vlastních řadách příčinu Božích soudů a dovedou velmi adresně i konkrétně vyznat svou zpro-
nevěru.

5. PROSBA O POMOC

5,1—22

Boží lid, o všecko připravený, prosí o slitování. Vyznává svá provinění a vyjadřuje svou odevzdanost i naději.

5

- ¹ Rozpomeň se, Hospodine, co se nám stalo,
popatř a pohleď na naši potupu!
- ² Naše dědictví připadlo cizákům,
naše domy cizincům.
- ³ Stali jsme se sirotky, nemáme otce,
naše matky jsou jako vdovy.
- ^{4a} Vlastní vodu ^a pijeme za stříbro ^b,
své dřevo musíme platit.
- ⁵ Jsme pronásledováni, jsou nám na šíji,
^c vynakládáme námahu a nedopřejí nám klidu ^c.
- ^{6d} Egyptu podáváme ruku,
též Asýrii, abychom se nasýtili chlebem ^d.
- ⁷ Naši otcové zhřešili, už nejsou,
a my neseme jejich nepravosti.
- ⁸ Otroci se stali našimi vládci
a nikdo nás z jejich rukou nevytrhne.
- ⁹ S nasazením života přinášíme chléb
ohrožování mečem z pouště.
- ¹⁰ Kůže nám žhne jako pec

^e od úporného hladu.

- ¹¹ Na Sijónu ponižují ženy,
v judských městech panny.
¹² Jejich rukou jsou věšeni velmožové,
tváře starců nejsou ctěny.
¹³ Junáci nosí mlýnek^f,
mladíci klopýtají pod dřívím.
¹⁴ Starci přestali zasedat v bráně
a junáci zpívají písničky.
¹⁵ Přestalo veselí našeho srdce,
v truchlení se proměnil náš tanec.
¹⁶ Spadla koruna z naší hlavy,
běda nám, neboť jsme hřešili.
¹⁷ Nad tím^g zemdlelo naše srdce,
nad oním se nám zatmělo v očích,
¹⁸ nad horou Sijónem, že je tak zpustošená,
honí se po ní šakalové^h.

¹⁹ Ty, Hospodine, budeš trůnit věčně,
tvůj trůn přetrvá všechna pokolení.
²⁰ Proč na nás pořád zapomínáš,
opustil jsi nás až do nejdelších časů?
²¹ Obrát' nás, Hospodine, k sobě a my se navrátíme,
obnov naše dny jak za dnů dávnověkých.
²² Nebo jsi nás úplně zavrhl?
Rozlítíl ses na nás převelice.

^{a-a} Od našich dnů, O' (< *mi-jáménú* místo *méménú*, H.). — ^{b-b} × O'.
— ^{c-c} mdlým (< *líg'ím* místo *jága'nú*, H.) se nedopřává klid, V. —
^{d-d} Egypt (nám) podává ruku, Asýrie, aby se nasýtily, O'. — ^e + sví-
rají je křeče, O'. — ^{f-f} Junáci propukají v nářek, O'; Junáky hanebně
zneužívají, V. — ^g + se dostavila bolest, O'. — ^h lišky, O' V.

(1) : Pl 1,9,11 2,20 3,63 (6) : Jr 2,18 Oz 12,2 (7) : Ex 20,5
(8) : Iz 3,4 (12) Dt 28,50 2Pa 36,17 (13) : Sd 16,21 (15) Jr
25,10 (16) : Pl 4,1n Jb 19,9 (17n) : Mí 3,12 Iz 34,13nn (19)
Ž 9,8; Ž 45,7 (20) : Ž 13,2 44,25 (21) Jr 31,18

V posledním zpěvu Boží lid, o všechno připravený, *prosí o slitovnění*. Vyznává svá provinění a vyslovuje odevzdanost i naději, že bude vyslyšen. Na rozdíl od Pl 1—4 není tento zpěv stavěn alfabetycky, jen rozsah 22 veršů je dodržen. Každý verš má dvě paralelní části. Tato myšlenková symetrie je i zde

důležitá pro pochopení výpovědí. Ve Vulgátě se tato kapitola nazývá 'modlitbou Jeremjášovou'.

¹ Prosha, *aby se Hospodin 'rozpomenul'* (sr 3,19), je vyslovena lidmi, kteří mohou mít dojem, že jsou Bohem zapomenuti (5,20) a že přístup k Boží věrnosti je pro ně uzavřen (21). Prosha je však projevem vyznání, že Bůh smlouvy, Hospodin se ke svému lidu sklonil právě ve smlouvě (Ex 32,13), kterou uzavřel s praotci a již zůstává věrný. Může se ovšem odvrátit, když lid hřeší (Iz 59,1n), takže se pak jeví jako nesylyšící a zapomínající. To prožívá lid ve své 'potupě'.

²⁻⁵ Krátkými formulacemi je líčena nouze, která dolehla na Boží lid. Na prvním místě je jako nejzávažnější uvedena *ztráta 'dědictví'*, nejen domovů a majetku, ale především 'zslíbené země' (Joz 22,19 2Pa 20,11), slíbené praotcům (Gn 12,7) a Mojžíšovi (Ex 3,8) a darované celému lidu (Nu 34,2). Dar země byl chápán jako závdavek vyvolení a byl zárukou pro víru Izraele. Ztráta takto chápaného dědictví musela znamenat krizi víry, ztrativší nejkonkrétnější oporu. 'Cizinci' jsou 'Edómci' (4,21n), tzn. Babylóňané a hordy cizáků, kteří si v zemi Božích slibů počínají jako doma. Domáci ztratili všechna práva i svou právní a fyzickou ochranu. Pokud zůstali v zemi, jsou jako sirotci a vdovy, lidé tehdy nejohroženější (Dt 24,17nn). Když nemají, kdo by se jich zastal (sr Jk 1,27), je pro plnění cizáky snadné zabavit v zemi všechny zdroje obživy: i studny a skromné lesy, takže pozůstalý lid musí vodu a dříví kupovat ze zdrojů, které dříve byly jejich vlastnictvím. A kdo si chtěl opatřit peníze, musel na sebe vzít jho nevolnictví a pracovat pro cizáky, kteří okupovali zemi (sr 13).

⁶⁻¹¹ Právě tomu chtěl Izrael předejít, jenže vsadil na špatnou kartu. Chtěl se pojistit smlouvami a *pakty s Egyptem a Asýrií*, aby se zabezpečil politicky a hospodářsky; to chce říci obraz 'nasycení chlebem'. (Septuaginta vidí iniciativu u velmocí, jimiž se Izraelci dali zlákat.) Uzavíráním dohod však porušili smlouvu s Hospodinem, důvěřivostí v mocenské záruky zradili důvěru v Hospodina. Kající shromáždění se přiznává k vinám otců (sr Ez 18,2), v nichž pokračuje, a nakonec vyznává viny vlastní (sr 16). Lid Boží je před Bohem jako jednota generací (Jr 16,11n Ž 106,6 aj.). Kdo takto vyzná svůj podíl na vině, bude mít podíl na odpuštění a radosti; kdo se vyděluje a spoluvinu odmítá, vyřazuje se také z budoucí změny údělu Hospodinova lidu.

Podobné *'kolektivní vyznání viny'*, jenže kalkulující a vypočítavé, najdeme i v textech chetejských, v modlitbách k božstvu počasí Chattimu: „Hřích otce přechází na syna. Tak přišel i na mne hřích mého otce. Aj, nyní jsem jej vyznal bohu počasí Chattimu, mému pánu: je tomu tak, my jsme jej učinili. Poněvadž jsem nyní vyznal hřích svého otce, ať se nyní opět upokojí mysl boha počasí, mého pána...“ (Beyerlin, 195).

Zvláštní pozornost zaslouží závěr verše 7: Slovo *'nepravost'* (H. *'āven'*) je možno chápat též jako *'trest za nepravost'* (sr Gn 4,13 Iz 53,11); k tomuto chápání se přiklonili i Kraličtí překladem *'trestání neseme'*. Izrael odmítl vládu Krále Hospodina (Sd 8,23), a proto si musí nechat líbit nadvládu *'otroků'*. Snad jsou míněni otroci bývalých judských boháčů, ale spíše to je narážka na nevolníky, kteří sloužili v pomocných babylónských oddílech a dostávali podíl na kořisti. Za své lidské ponížení se mstili na nevinných, drancovali a tyranizovali obyvatelstvo dobytých zemí. Stížnosti na jejich chování byly ovšem marné. Takové bylo v Izraeli procitnutí z falešných nadějí.

Zpěv se v dalším odstavci (9nn) vrací k líčení situace. V zemi *vládne nejistota*. Opatřování potravy je čím dál těžší a nebezpečnější, neboť pole hlídá *'meč z pouště'*, tj. loupežné hordy (sr 4,4). Sotva přehnané je líčení horečnatých nemocí u lidí oslabených hladem. Obětmi násilí vojáků i dosazených správců byly ženy a dívky. Zmínka o *'Sijónu'* nemusí být jen označením Jeruzaléma, ale náznak, že k násilnostem docházelo i ve svatyni, kterou nepřátelé nerespektovali jako asyl. Že po takových zkušenostech *'cesty na Sijón truchlí'* (1,4), dovedeme pochopit; nikdo se neodvažuje přijít k bohoslužbám.

¹²⁻¹⁵ Ale kde se v zemi vzali *'velmožové'*, když podle 2Kr 25,12 zůstalo po druhé deportaci v zemi jen *'něco chudiny'* na zemědělské práce? Podle Jr 40,11n se mnozí Judejci rozprchli do okolí, odkud se po odchodu vojsk vraceli (Jr 40,7n). Čí to byly ruce, které je věšely? Byli to nepřátelé (Kv), anebo se stali obětmi zrady vlastních lidí? Nejsou ctěni ani *'starci'*, kteří se v Izraeli vždy těšili zvláštní úctě. K *'lidskému ponižování'* patřilo též mletí na ručním *'mlýnku'*, což byla práce zajatců a otroků (Sd 16,21), popř. žen. Vulgáta chápe obrat *'nosí mlýnek'* jako eufemismus pro sexuální zneužití (sr též Jb 31,10). K ponižujícím pracem patřilo i nošení dříví. Tak bývali *'otroci'* (8) hojili své ponížení ponižováním jiných. Ochromen byl veřejný život, který se odehrával *'v bráně'* (sr 1,4 Rt 4,1 Jb

29,7), kde byly mj. konány soudní pře (Jr 17,19). Ustal i společenský život s písněmi. Tak se naplnilo proroctví Jeremjášovo (Jr 16,9 25,10 31,13). Všechny radostné projevy života (15) se proměnily ve smutek.

¹⁶⁻¹⁸ Obraz *'spadlé koruny'* má vystihnout nejen někdejší slávu města a země (2,1 4,1), ale i ztracenou důstojnost království (sr Jr 13,15), v němž měl být králem Hospodin (Sd 8,23 sr Ž 93 97 99 aj.). Tuto ztrátu vyvolenosti způsobily hříchy. Slovo *'běda'* se ozve ve vyznání viny, nikoli při pohledu na devastované město a vypálený chrám. Tímto vyznáním je náрек podruhé (poprvé v. 7) přerušen. Ve vyznání sbor objevuje Boží spravedlnost a s ní i samého Boha. Jako nejvlastnější důvod nářku je uvedeno zpusťování Sijóna. Splnily se zvěsti proroků (Mi 3,12). Místo Boží přítomnosti se stalo rejdištěm *'šakalů'*, kteří se zdržují v rozvalinách, kde nikdo nebydlí a kam nikdo nechodí (Jr 9,10 [= 11 K] 10,22 sr Iz 34,13nn). Líčení zkázy je podnětem k vyznání, že Boží trest byl spravedlivý. Z takového vyznání se rodí naděje. Pravá naděje není nikdy laciná. A když ještě po staletích židé tyto texty čtou a křesťané je zařazují do liturgie, pak proto, že se na bolest a naději otců učí chápat souvislost Božího soudu a milosrdenství a nalézat v tom silnou útěchu.

¹⁹⁻²² Nečekaný přechod od vyznání vin k *'hymnické oslavě'* ukazuje, odkud je nejbliž k Bohu a k poznání jeho královské moci: nikoli z největších výšin, ale z nejpropastnějších hlubin. Jen odtud je možno navázat spojení s Bohem (sr Ž 130). Kajičník může poznat Boží moc, i když všechna znamenání jeho moci shořela jako *'schrána smlouvy'*, v níž Izraelci viděli Hospodinův *'trůn'*. Jako v audienci předstupuje sbor před věčného Krále (Ž 9,8 102,13n), jenž není odkázán na žádný viditelný trůn, ani na chrám. Takovou víru v Izraeli včas probouzeli proroci, kteří lid učili nevázat víru na svatyni nebo na kultické předměty a úkony (sr Am 4,4n 5,4n Jr 7,1nn). Proto taková víra přežila katastrofu chrámu i babylónské zajetí. Tato víra se nyní odvolává *'od rozhněvaného Boha k Bohu milostivému'* (Weiser), od Boha jakoby zapomínajícího a opouštějícího k Hospodinu, který *'navěky nezavrhne'* a slitovává se *'pro své velké milosrdenství'* (3,31n). On *'obrací k sobě'* a umožňuje návrat *'marnotratným synům'* i ztracenému lidu, neboť je Bohem smlouvy a smlouvu obnovuje. Pravé obrácení není lidský výkon, ale Boží milost, která předbíhá naši touhu

(Jr 31,18). Poslední 'žalozpěv' a celá kniha končí otázkou. Proto židovské rukopisy doporučovaly při hlasitém čtení v synagóze po dočtení knihy opakovat předposlední verš. Ale to není třeba: Závěrečná otázka nevyslovuje pochybnost, nýbrž důvěru, která ponechává Bohu svobodu a ví, že on i bez nátlaku nechce 'zavržení'. Zná míru, co lze unést a co je přespříliš. Vždyť ve svém Synu žil v podmínkách našeho života.

Zpěvy této knihy obrazy situaci v Jeruzalémě a v Judsku po dobytí a zničení Jeruzaléma, ale především jsou svědectvím o nesmírném utrpení a bídách, k nimž vede nevěra lidu vůči Hospodinu a nedbání Božího slova. Církev čte oddíly Pláče ve svatém týdnu velikonočním. Vidí všechno utrpení světa soustředěné do jednoho bodu, jímž je Ježíš Kristus, na něhož dolehl soud za nás.

LITERATURA

- Aeschimann A., *Le Prophète Jérémie*, 1959.
- Aistleitner J., *Die mythologischen und kultischen Texte aus Ras Shamra*, 2. vyd. 1964.
- Albright W. F., *The Archaeology of Palestine*, 1960.
- Bach R., *Die Aufforderung zur Flucht und zum Kampf im at. Prophetenspruch*, 1962.
- Baumann E., *Der linnene Schurz Jer. 13,1—11*, v: ZAW 65, 1953, 77—81.
- Baumgärtel F., *Zu den Gottesnamen in den Büchern Jeremia und Ezechiel*, v: Rudolph-Festschrift 1961, 1—29.
- Baumgartner W., *Die Klagegedichte des Jeremia*, BZAW 32, 1917.
- Behler G. M., *Les confessions de Jérémie*, 1959.
- Beridge J. M., *Prophet, People and the World of Yahweh*, 1970.
- Beyerlin W., *Religionsgeschichtliches Textbuch zum AT*, 1975.
- Bič M., *Palestina od pravěku ke křesťanství I.—III.*, 1948—50.
Die Propheten — Brückenbauer vom Knecht zum Sohn, 1959.
Das Buch Sacharja, 1962.
Trois prophètes dans un temps de ténèbres, 1968.
Radostná zvěst Starého zákona, 1981.
- Blank S. H., *Jeremiah, Man and Prophet*, 1961.
- Bogner V., *Starý zákon — Knihy prorocké II.* [Jeremiáš, Pláč, Baruch, Jeremiášův list], 1979.
- Böhmer S., *Heimkehr und neuer Bund. Studien zu Jer. 30—31*, 1976.
- Bright J., *The Date of the Prose Sermons in Jeremiah*, v: JBL 70, 1951, 15—35.
Jeremiah, The Anchor Bible 21, 2. vyd. 1965.
- Buis P., *La Nouvelle Alliance*, v: VT 18, 1968, 1—15.
- Cazelles H., *Jérémie et le Deutéronome*, v: RSR 39, 1951, 5—36.
- Condamin A., *Le livre de Jérémie*, 3. vyd. 1936.
- Dahood M., *Mélanges E. Tisserant I.*, 1964.
- Dalman G., *Arbeit und Sitte in Palästina I.—VII.*, 1928—42.
- Daněk S., *Prorok a prorok*, v: Českobratrský kalendář na rok 1929, 121—125.
Gedalja, v: Sborník Husovy fakulty, 1930, 51—98.
- David M., *The Manumission of Slaves under Zedekiah*, v: OTS 5, 1948, 63—79.
- Duhm, B., *Das Buch Jeremia erklärt*, KHC XI, 1901.
Das Buch Jeremia in den Versmassen der Urschrift übersetzt, 1903.
- Eichrodt W., *Theologie des AT I.—III.*, 5. vyd. 1957—61.

- Eissfeldt O., *Jeremias Drohorakel gegen Aegypten und gegen Babel*, v: Rudolph-Festschrift, 1961, 31—37.
Unheils- und Heilswissagungen Jeremias als Vergeltung für ihm erwiesene Weh- und Wohltaten, v: Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität in Halle 14, 1965, 181—186.
Der Gott Bethel, v: ARW 28, 1930, 1—30.
- Erbt W., *Jeremia und seine Zeit*, 1902.
- Fohrer G., *Die symbolischen Handlungen der Propheten*, 2. vyd. 1968.
Geschichte der israelitischen Religion, 1969.
- Gelin A., *Le sens du mot 'Israel' en Jérémie XXX—XXXI*, v: Mémorial J. Chaine, 1950, 161—168.
Jérémie. Témoins de Dieu, 1952.
- Giesebrecht F., *Das Buch Jeremia*, HKAT III. 2, 2. vyd. 1907.
- Gottwald N. K., *Studies in the Book of Lamentationes*, 1954.
- Gross H., *Umkehr im AT in der Sicht der Propheten Jeremia und Ezechiel*, v: ZdG, 1972, 19—28.
- Haag E., *Das Buch Jeremia*, I. 1972, II. 1977.
- Haussig H. W., *Götter und Mythen im Vorderen Orient*, 1965.
- Hejčl J., *Písmo sv. Starého Zákona*, Bible česká I., 1913—25.
- Heller J., *Starověká náboženství*, 1978.
- Herrmann S., *Die prophetischen Heilserwartungen im AT*, Ursprung und Gestaltwandel, 1965.
- Hertzberg H. W., *Prophet und Gott*. Eine Studie zur Religiosität des vor-exilischen Prophetentums, 1923.
- Holladay W. L., *Prototype and Copies: A New Approach to the Poetry-Prose Problem in the Book of Jeremiah*, v: JBL 79, 1960, 351—367.
- Hossfeld F. L. — Meyer I., *Prophet gegen Prophet*. Eine Analyse der at. Texte zum Thema: Wahre und falsche Propheten, 1973.
- Hyatt J. Ph., *Jeremiah, Prophet of Courage and Hope*, 1958.
- Hyatt J. Ph. — Hopper S. R., *Jeremiah*, The Interpreters Bible V., 1956.
- Childs B. S., *The Enemy from the North and the Chaos Tradition*, v: JBL 78, 1959, 187—198.
- Janzen J. G., *Studies in the Text of Jeremiah*, 1973.
- Jenni E., *Die politischen Voraussagen der Propheten*, 1956.
- Jeremias J., *Die Reue Gottes*. Aspekte at. Gottesvorstellung, 1975.
- Köhler L., *Beobachtungen am hebräischen und griechischen Text von Jeremia 1—9*, v: ZAW 29, 1909, 1—39.
- Kraus H. J., *Klagelieder*. Biblischer Kommentar XX., 2. vyd. 1960.
Prophetie in der Krisis. Biblische Studien 43, 1964.
- Kremers H., *Leidensgemeinschaft mit Gott im AT*. Eine Untersuchung der 'biographischen' Berichte im Jeremiabuch, v: EvTh 13, 1953, 122—140.
- Kuhl C., *Israels Propheten*, 1956.
- Kühl E., *Das Verhältnis der Massora zur LXX im Jeremiabuch*, 1882.
- Lamparter H., *Prophet wider Willen*. Der Prophet Jeremia, 1964.
- Lauck W., *Das Buch Jeremias*, Herder Bibel IX. 1, 1938.

- Lecleroq J., *Les 'Confessions' de Jérémie*. Lectio divina 14, 1954, 111—145.
- Leslie E. A., *Jeremiah*, chronologically arranged, translated and interpreted, 1954.
- Macholz G. Ch., *Jeremia in der Kontinuität der Prophetie*, v: PBTh, 1971, 306—334.
- Martin-Achard R., *La Nouvelle Alliance selon Jérémie*, v: RThPh 12, 1962, 81—92.
- Meyer I., *Jeremia und die falschen Propheten*, 1977.
- Mihelic J. L., *Dialogue with God*. A Study of some Jeremiah's Confessions, v: Interpretation 14, 1960, 43—50.
- Michaud H., *Le témoignage des ostraca de Tell Douweir concernant le prophète Jérémie*, v: RESB 1941, 42—60.
La vocation du „prophète des Nations“, v: Hommage à W. Vischer, 1960, 157—164.
- Moscato S., *Staré semitské civilizace* [1958], přel. S. Segert, 1969.
- Mowinkel S., *Zur Komposition des Buches Jeremia*, 1914.
Prophecy and Tradition, 1946.
- Münderlein G., *Kriterien wahrer und falscher Prophetie*, 1974.
- Neher A., *Jérémie*, 1960.
- Nicholson E. W., *Preaching to the Exiles*. A Study of Prose Tradition in the Book of Jeremiah, 1970.
- Nötscher F., *Jeremias*. Die Klagelieder, Echter Bibel 2, 1947 (= sv. III., 1958, 213—419).
- Novotný A., *Biblický slovník* I.—II., 2. vyd. 1956.
- Orr A., *The Seventy Years of Babylon*, v: VT 6, 1956, 304—306.
- Osswald E., *Falsche Prophetie im AT*, 1962.
- Plöger O., *„Siebzig Jahre“*, v: Festschrift F. Baumgärtel, 1959, 124—130.
- Pohlmann K. F., *Studien zum Jeremiahbuch*. Ein Beitrag zur Frage nach der Entstehung des Jeremiabuches, 1978.
- Puukko A. F., *Jeremias Stellung zum Deuteronomium*, v: BWAT 13, 1913, 126—153.
- v. Rad G., *Die Konfessionen Jeremias*, v: EvTh 3, 1936, 265—276.
Die Theologie der prophetischen Ueberlieferungen Israels, 1960.
Die Botschaft der Propheten, 1962.
- Graf Reventlow H., *Gattung und Ueberlieferung in der Tempelrede Jeremias*, Jer. 7 und 26, v: ZAW 1969, 315—352.
- Rietzschel C., *Das Problem der Urrolle*. Ein Beitrag zur Redaktionsgeschichte des Jeremiabuches, 1966.
- Rost L., *Jeremias Stellungnahme zur Aussenpolitik der Könige Josia und Jojakim*, v: CuW 5, 1929, 69—79.
Israel bei den Propheten, 1937.
Zur Problematik der Jeremia-Biographie Baruchs, v: Viva vox evangelii (Meiser-Festschrift), 1951, 241—245.
- Rowley H. H., *The Prophet Jeremiah and the Book of Deuteronomy*,

- v: Studies in OT Prophecy, 1950, 157—174 [= From Moses to Qumran, 1963, 185—208].
- Rudolph W., *Jeremia*, HAT I. 12, 2. vyd. 1958 (3. vyd. 1968).
- Quell G., *Wahre und falsche Propheten*, 1952.
- Segert S., *Pět svátečnick svitků*, 1958.
- Sekine M., *Davidsbund und Sinaibund bei Jeremia*, v: VT 9, 1959, 47—57.
- Scholl R., *Jeremia, der Prophet unter dem Kreuz*, 1958.
- Scholz A., *Der masoretische Text und die LXX-Uebersetzung des Buches Jeremias*, 1875.
- Schreiner J., *Jeremia 1—25*, Die Neue Echter Bibel, 1981.
- Skinner J., *Prophecy and Religion*. Studies in the Life of Jeremiah, 3. vyd. 1930.
- Smith E. J., *The Decalogue in the Preaching of Jeremias*, v: CBQ 4, 1942, 197—209.
- Snaith N. H., *Notes on the Hebrew Text of Jeremiah*, 1946.
- Stachowiak L., *Księga Jeremiasza*, Pismo Święte Starego Testamentu X. 1, 1967.
- Steck O. H., *Israel und das gewaltsame Geschick der Propheten*, 1967.
- Steinmann J., *Le prophète Jérémie, sa vie, son oeuvre et son temps*, 1952.
- Stoebe H. J., *Seelsorge und Mitleiden bei Jeremia*. Ein exegetischer Versuch, v: WuD NF 5, 1955, 116—134.
- Streane A. W., *The double Text of Jeremiah*, masoretic and Alexandrian, 1896.
- Thiel W., *Die deuteronomistische Redaktion von Jeremia 1—25*, 1973.
Die deuteronomistische Redaktion von Jeremia 26—45, 1981.
- Tov E., *L'incidence de la critique textuelle sur la critique littéraire dans le livre de Jérémie*, v: RB 1972, 189—199.
- Trochon Ch., *Jérémie, Lamentation, Baruch*, 1878.
- de Vaux R., *Le Reste d'Israel d'après les prophètes*, v: RB 42, 1933, 526—539.
Le sceau de Godolias, maître du Palais, v: RB 45, 1936, 96—102.
- Volz P., *Studien zum Text des Jeremia*, 1920.
Der Prophet Jeremia, KAT 10, 3. vyd. 1930.
- Wanke G., *Untersuchungen zur sogenannten Baruchschrift*, BZAW 122, 1971.
- Weiser A., *Das Gotteswort für Baruch Jer 45 und die sogenannte Baruchbiographie*, v: Heim-Festschrift, 1954, 35—46 [= Glaube und Geschichte, 1961, 321—329].
Klagelieder, ATD 16, 2. vyd. 1962.
Das Buch des Propheten Jeremia, ATD 20/21, 5. vyd. 1969.
- Welch A. C., *Jeremiah, his Time and his Work*, 3. vyd. 1951.
- Westermann C., *Jeremia und Klagelieder*, 1956.
- Whitley C. F., *The Term Seventy Years Captivity*, v: VT 4, 1954, 60—72.
The Seventy Years Desolation, v: VT 7, 1957, 416—418.
- Winton Thomas, *The 'Prophet' in the Lachisch Ostraca*, 1946.
- Zimmerli W., *Jeremia, der leidtragende Verkünder*, v: Internat. kathol. Zeitschrift „Communio“, 1975, 97—111.

- ARW Archiv für Religionswissenschaft, Leipzig, Berlin.
- ATD Das Alte Testament Deutsch, Göttingen (Berlin).
- BWA/N/T Beiträge zur Wissenschaft vom A/N/T, Leipzig, Stuttgart.
- BZAW Beihefte zur ZAW, Giessen, Berlin.
- CBQ Catholic Biblical Quarterly, Washington.
- CuW Christentum und Wissenschaft, Dresden.
- EvTh Evangelische Theologie, München.
- HAT Handbuch zum AT, Tübingen.
- HKAT Handkommentar zum AT, Göttingen.
- JBL Journal of Biblical Literature, Philadelphia.
- KAT Kommentar zum AT, Leipzig, Gütersloh.
- KHC Kurzer Hand-Commentar zum AT, Freiburg, Leipzig, Tübingen.
- OTS Oudtestamentische Studiën, Leiden.
- PBTh Probleme biblischer Theologie.
- RB Revue Biblique, Paris.
- RESB Revue des Études Sémitiques et Babyloniaca, Paris.
- RSR Recherches de Science Religieuse, Paris.
- RThPh Revue de Théologie et de Philosophie, Genève, Lausanne.
- VT Vetus Testamentum, Leiden.
- WuD Wort und Dienst, Bethel bei Bielefeld.
- ZAW Zeitschrift für die at. Wissenschaft, Giessen, Berlin.
- ZdG Zeichen des Glaubens.

Nový překlad Písma svatého

STARÝ ZÁKON

Překlad s výkladem

Svazek 12.

JEREMJÁŠ — PLÁČ

Překlad hebrejského textu a výklad připravili v ekumenické spolupráci

ZA ČESKOBRATRSKOU CÍRKEV EVANGELICKOU

ThDr. Miloš Bič, profesor Komenského fakulty v. v.,

Jaroslav Fér, prof. ThDr. Jan Heller, Miroslav Heryán, ThDr. Ladislav Horák,

Milan Mrázek, Rostislav Nechuta, ThDr. Blahoslav Pípal,

Slavie Radechovská, Jiří Ruml, ThDr. Josef Sládek, Pavel Smetana,

Zdeněk Soušek

ZA CÍRKEV ČESKOSLOVENSKOU-HUSITSKOU

prof. ThDr. Vladimír Kubáč

ZA EVANGELICKOU CÍRKEV METODISTICKOU

Tomáš Novotný, Vladislav A. Žák

ZA CÍRKEV PRAVOSLAVNOU

ThDr. Radivoj Jakovljevič

ZA CÍRKEV ŘÍMSKO-KATOLICKOU

Lic. theol. Karel Flossmann, Lic. theol. Jaroslav Janoušek,

+ prof. ThDr. Josef Procházka, Vojtěch Tvrdek, + František Fišer

JAZYKOVÝ PORADCE

PhDr. Ivan Lutterer

Za konečnou úpravu odpovídají

ThDr. Miloš Bič, ThDr. Vladimír Kubáč, ThDr. Josef Sládek, Zdeněk Soušek

Vydal Kalich v Ústředním církevním nakladatelství v Praze roku 1983

Vytiskl Tisk, knižní výroba, n. p., Brno, závod 4, Přerov

Podle osnovy + Rudolfa Hály a + Josefa Sonberga graficky upravil

ThDr. Miloš Bič

Návrh přebalu a vazby Jaroslav Šváb

Odpovědný redaktor edice Kalich ThDr. Luděk Brož

AA 25,36 — VA 26,03

První vydání

Cena vázaného výtisku 43,— Kčs